

Голас Радзілы

№ 9 (2151)
1 сакавіка 1990 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЯЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Б
І
Я
Т
Л
О
Н
1990

Спартыўны комплекс «Раўбічы». Міжнародны саюз сучаснага пяцібор'я і біятлона (УІПМБ) чацвёрты раз выбраў яго месцам правядзення чэмпіянату свету па біятлону. Гэта рашэнне — прызнанне вялікага ўкладу Беларусі ў справу развіцця міжнароднага спорту. 18 лютага адбылося афіцыйнае адкрыццё чэмпіянату. Яно стала яркім і запамінальным (на здымках) для яго ўдзельнікаў, аматараў спорту Мінска і ваколіц, гасцей з іншых рэспублік і з-за мяжы. Але, нягледзячы на тое, што аргкамітэт і спартыўная грамадскасць Беларусі і яе сталіцы зрабілі ўсё неабходнае, каб стварыць найлепшыя ўмовы для спаборніцтваў, яны не дайшлі нават да свайго апагея. Чаму!... Пра гэта нашы чытачы даведаюцца, калі прачытаюць матэрыял «Дзень першы і... апошні», змешчаны на 8-й старонцы.

Фота Ю. ЗАХАРАВА.

У ВЯРХОУНЫМ САВЕЦЕ БССР

ЗА МІЖНАРОДНАЙ
ДАПАМОГАЙ

Прэзідыум Вярхоўнага Савета Беларускай ССР і Савет Міністраў Беларускай ССР прынялі зварот да парламентаў, урадаў, міжнародных арганізацый, суайчыннікаў, усіх людзей добрай волі. У ім гаворыцца:

Аварыя на Чарнобыльскай атамнай электрастанцыі 26 красавіка 1986 года, якая з'явілася на сваіх маштабах і выніках экстрэмальнай экалагічнай з'явы не толькі нацыянальнага, але і міжнароднага маштабу, прынесла вялікую бяду народу Беларусі.

Рознай ступені радыеактыўнаму забруджванню падвергнута значная частка тэрыторыі рэспублікі, дзе жыве звыш 2,2 мільёна чалавек. Беларусь страціла каля 20 працэнтаў сельскагаспадарчых угоддзяў. Перасталі існаваць многія дзесяткі населеных пунктаў — іх жыхары эвакуіруюцца ў чыстыя ад радыяцый раёны. Да гэтага часу выяўляюцца новыя плямы радыяцыйнага забруджвання.

Народам і ўрадам зроблена і робіцца нягледзячы на ліквідацыю вынікаў гэтай трагедыі, для аднаўлення здароўя пацярпеўшых ад радыяцый людзей. Але вынікі чарнобыльскай бяды аказаліся значна больш маштабнымі і сур'ёзнымі, чым гэта ўяўлялася многім, у тым ліку нават і буйным вучоным і спецыялістам.

Каб адолець гэту бяду, супраць яе патрэбны аб'яднаныя намаганні.

Працягваючы вялікую заклапочанасць станам здароўя людзей, і перш за ўсё дзяцей, якія пацярпелі ад радыяцыі, Прэзідыум Вярхоўнага Савета Беларускай ССР і Савет Міністраў Беларускай ССР звяртаюцца да парламентаў, урадаў, міжнародных арганізацый, суайчыннікаў, усіх людзей добрай волі з заклікам аб аказанні ўсямернага садзейнічання і дапамогі Беларускай ССР у прыкладаных ёю намаганнях па ліквідацыі вынікаў аварыі на Чарнобыльскай АЭС. Любая дапамога будзе сустрэта з глыбокай удзячнасцю народам Беларусі.

АД КІРАЎНІЦТВА КРАІНЫ

ЗАКЛІК ДА ЗГОДЫ І АДЗІНСТВА

У сувязі са складанай унутранай абстаноўкай у краіне Вярхоўны Савет БССР прыняў заяву, у якой заклікаў народ абараніць дэмакратычныя заваяванні перабудовы, будаваць правую дзяржаву, не паддавацца правакацыям.

Яшчэ праз некалькі дзён саветкія сродкі масавай інфармацыі абвясцілі зварот ЦК КПСС «Да працоўных краіны». У ім гаворыцца, што наступіў цяжкі момант нашай гісторыі, ад якога ў многім залежыць далейшае жыццё краіны і народа.

У ходзе разгорнутай у краіне дыскусіі ідзе прынцыповая размова аб фундаментальным абнаўленні грамадскага будынка, аб вырашэнні штотдзінных клопатаў і патрэб. Многае не задавальняе ў сённяшнім жыцці, выклікае неспакой. Добра зразумелыя вытокі абурэння працоўных, калі яны сутыкаюцца з фактамі безгаспадарчасці і некампетэнтнасці, безадказнасці і злоўжыванняў. Саветкія людзі з болей і трывогай рэагуюць на вострыя міжнацыянальныя канфлікты, экстрэмізм, грубыя парушэнні сацыялістычнай законнасці і правапарадку.

Зусім ясна, што толькі намаганні ўсяго народа, намаганні неадкладныя і рашучыя, здольныя вывесці краіну з цяперашняга складанага стану. Цяпер, як ніколі, патрэбны згода і адзінства дзеянняў, рашучасць абараніць перабудову, упэўненне наперад на шляхах сацыялістычнага абнаўлення.

Нельга дазволіць, каб распарзаліся і ўзялі верх

ПЕРАДВЫБАРЧАЯ КАМПАНІЯ

У дні, што засталіся да 4 сакавіка, дзяля выбараў народных дэпутатаў Беларускай ССР і народных дэпутатаў месцевых Саветаў, па ўсёй рэспубліцы праходзяць пе-

редвыбарчыя сходы і мітынгі, на іх фарміруюцца пазіцыі выбаршчыкаў. Ад зробленага імі выбару залежыць, якім будзе беларускі парламент.

Адзін з мітынгаў адбыўся ў Мінску на Палаца культуры чыгуначнікаў. Даваранія асобы і кандыдаты ў дэпутаты выказвалі перадвыбарчыя платформы, адказвалі на

шматлікія пытанні выбаршчыкаў. НА ЗДЫМКАХ: выступае кандыдат у народныя дэпутаты БССР беларускі мастак А. МАРАЧКІН; агітацыя за кандыдата.

тыя, хто, абвешчаючы перабудовачныя лозунгі, па сутнасці вядзе атаку на перабудову, ставіць на мэце свае карыслівыя інтарэсы, славалюбівыя амбіцыі, падштурхоўвае народ да грамадзянскай канфрантацыі, дзейнічаючы па прынцыпу: «чым горш, тым лепш».

Менавіта пад уздзеяннем такіх экстрэмісцкіх сіл па краіне пракацілася нягледзячы на маніфестацый, якія пачыналіся пад лозунгамі абнаўлення, а заканчваліся антысаветскімі заклікамі і беспарадкамі, хуліганскімі выхадкамі і пагромамі, горами і пакутамі людзей.

Гэта недапушчальны і нецярпімы дзеянні. Яны павінны быць рашуча асуджаны.

ЦК КПСС заклікае камуністаў і беспартыйных, рабочых, сялян і інтэлігентаў, прафсаюзы і камсамол, мужчын і жанчын, моладзь і ветэранаў скрозь і ўсюды аберагаць закон, прынцыпы дэмакратыі, даваць адпор усім, хто падштурхоўвае да хаосу, правакуе канфлікты, нянавісць і варожасць, стварае нестабільнасць у грамадстве. Праваахоўныя органы заклікаюцца строга сачыць за захаваннем правапарадку, рашуча спыняць любыя антыканстытуцыйныя дзеянні, абараняць людзей.

Вывесці краіну з цяперашняй складанай сітуацыі, павярнуць яе на шлях эканамічнага росту, сацыяльнага здароўя, дастойнага жыцця можна толькі спалучэннем адказнасці і разважнага сэнсу; законнасці, дысцыпліны і дэмакратыі, сумленнай працы.

ЗАХАПЛЕННІ

МУЗЕЙ КОСМАСУ

Ён бачыў старты першых саветкіх касманаўтаў, многіх ведаў асабіста. У шасцідзясятую гады браў удзел у першым у свеце пералёце ў космас на саветкім касмадроме Байканур. Цяпер ён — уладальнік унікальных рэліквій, сувеніраў. Усё гэта займае ганаровае месца ў кватэры Аляксандра Ратнікава. Аўтографы касманаўтаў, фатаграфіі, зямля, апалячана рухавікам ракет, што ўзляталі ў космас, многія іншыя цікавыя экспанаты раскажваюць пра асваенне космаса саветкай навукай.

Цяпер на Брэстчыне тры экспазіцыі прысвечаны космасу. Адна з іх разгорнута ў старым сямлёце, які «прыжымліўся» назаўсёды на адной з плошчаў Брэста. Самы папулярны музей — у вёсцы Тамашоўка, што пад Брэстам. Тут нарадзіўся першы беларускі касманаўт Пётр Клімук. Ён і дапамог заснаваць усе тры музеі, прысвечаныя нялёгкаму шляху людзей да таямніц Сусвету.

ЖЫЛЁВАЕ БУДАЎНІЦТВА

КАТЭДЖЫ ДЛЯ РАБОЧЫХ

Сярод многіх новабудоваў у Брэста найбольш значная завяршаецца на паўночна-заходняй ускраіне, паміж ракой Мухавец і лясным масівам. У гэтым мяляўнічым месцы вырастаюць сотні катэджаў. Іх узводзяць для сябе рабочыя буйных заводаў, размешчаных на ўскраіне горада. Прычым кожны забудовшчык сам выбіраў сабе прэкт, і таму архітэктура кварталаў, узгодненая з агульным планам, надзвычай разнастайная. Уладальнікі гэтага камфартабельнага жылля будуць мець прысядзібныя зямельныя ўчасткі.

Такое будаўніцтва — справа не танная. Але на сустрэч рабочым пайшлі прадпрыемствы, дзе яны працуюць. Значная частка сродкаў выдзелена беззваротна. Другая частка гэтых сродкаў выдадзена ў выглядзе льготнага кредыту з выплатай, разлічанай на многія гады.

Горад Брэст — адзін з пачынальнікаў падобнага метаду вырашэння жыллёвай праблемы ў Беларусі. Яго вопыт прымяняецца ў многіх іншых гарадах.

ГРАМАДСКАЯ АКЦЫЯ

25 лютага, у нядзелю, за тыдзень да выбараў, у Мінску адбыўся так званы санкцыяніраваны (з дазволу гарадскіх улад) мітынг. Ён быў арганізаваны Беларускай народнай фронтам «Адраджэнне». Прысутнічалі на ім таксама кіраўнікі Кампартыі Беларусі і ўрада рэспублікі. Рэзалюцыя, прынятая на ім, сведчыць аб імкненні БНФ заняць лідэрскае пазіцыі ў палітычным жыцці. Па заявах арганізатараў мітынга, у ім прыняло ўдзел больш 100 тысяч чалавек, афіцыйныя колы падаюць лічбу 10—15 тысяч, а навожныя сведкі называюць не больш 20 тысяч.

ФОНД СЛАВЯНСКАЙ ПІСЬМЕННАСЦІ

У НАКІРУНКУ АДРАДЖЭННЯ

— Мы хадзілі па Мірскаму замку, глядзелі на разбураную капліцу, глядзелі на некалі жывое цела гэтага прыгожага ансамбля і думалі пра тое, што гэта праваобраз цяпер усяго славянства, паўразбуранага, якому нездаровіцца, якое не пазнае самога сябе...

Так гаварыў рускі пісьменнік Юрый Мядзведзеў, намеснік старшыні Міжнароднага фонду славянскай пісьменнасці і славянскіх культур падчас устаноўчай канферэнцыі Беларускага аддзялення гэтага фонду, што адбылася на пачатку лютага ў мінскім Доме літаратара.

Сцены гэтага будынка на вуліцы Фрунзе многае чулі за свой адносна кароткі век. Але, бадай, упершыню можна было пачуць тут адразу такое мноства славянскіх імёнаў: браты Кірыла і Мяфодзі, Ефрасіння Полацкая, Клімент Ахрыдскі, Кірыла Тураўскі, Францішак Скарына, Аверкій Макееў... Розныя людзі, сыны і дачкі розных часоў і народаў — балгары, беларусы, рускія... Усе носьбіты, стваральнікі, прадаўжальнікі магутнай культуры славян.

Садзейнічаць развіццю беларускай і іншых славянскіх культур, іх узаемадзеянню, адраджэнню духоўнага, інтэлектуальнага багацця народаў, захаванню культурнай спадчыны, спрыяць гарманізацыі міжнацыянальных адносін — такая асноўная задача вызначана ў статуте Беларускага аддзялення славянскага фонду.

Заснавальнікамі аддзялення сталі больш як дваццаць арганізацый і прадпрыемстваў рэспублікі, сярод якіх — Саюзы пісьменнікаў і журналістаў БССР, Таварыства кнігалюбаў, Беларускае аддзяленне Саветаў культуры і мастацтваў, Беларуская прашлаўная царква і іншыя.

Старшыня савета Фонду славянскай пісьменнасці і славянскіх культур кавалер ордэна «Кірыла і Мяфодзі» пісьменнік і перакладчык Ніл Гілевіч, адкрываючы ўстаноўчую канферэнцыю Беларускага аддзялення, падкрэсліў, што неабходна аб'яднаць намаганні ўсіх славянскіх народаў у развіцці нацыянальных культур.

З дакладам аб задачах і перспектывах дзейнасці фонду выступіў пісьменнік Леў Караічаў. Першачарговыя з іх — падрыхтоўка высокакваліфікаваных кадраў славістаў, падтрымка дзейнасці музеяў, бібліятэк, правядзенне выставак, аўкцыянаў, канцэртаў...

Задачы гэтыя і вялікія, і складаныя, і тэрміновыя, бо стан нашай мовы, нацыянальнай культурнай спадчыны выклікае вялікую трывогу і заклапочанасць ва ўмовах агрэсіўнага націску так званай масавай культуры, у аснове якой ляжыць збедненая ці камерцыялізаваная форма дэнацыяналізаванай культуры.

І адным з першых крокаў на гэтым няпростым шляху абуджэння стане Усесаюзнае свята славянскай пісьменнасці і славянскіх культур, што адбудзецца ў беларускай сталіцы 24—27 мая гэтага года, у арганізацыі і правядзенні якога новастворанаму Беларускаму аддзяленню славянскага фонду актыўна дапамагае і Генеральнае консульства Народнай Рэспублікі Балгарыі ў Мінску. І, як сказаў на ўстаноўчай канферэнцыі новага грамадскага інстытута балгарскі консул Пётр Куцараў, «ва ўмовах новага палітычнага мыслення і новых міжнародных адносін, паглыблення і пашырэння навукова-даследчай работы ва ўсіх галінах славістыкі абмен каштоўнасцямі і ўзаемаўзбагачэнне славянскіх культур мае асаблівае значэнне».

Старшыня Беларускага аддзялення Міжнароднага фонду славянскай пісьменнасці і славянскіх культур стаў паэт, рэдактар часопіса «Полымя» Сяргей Законнікаў.

ПАГАВОРЫМ ПА ШЧЫРАСЦІ

ПРОЦІСТАЯННЕ І ЎЗАЕМАДЗЕЯННЕ

ІНТЭРВ'Ю «ГОЛАСУ РАДЗІМЫ» ДАЕ СТАРШЫНЯ ДЗЯРЖТЭЛЕРАДЫЁ БССР,
ВЯДОМЫ ПАЭТ І ГРАМАДСКІ ДЗЕЯЧ ГЕНАДЗЬ БУРАЎКІН

Калі я першы раз звярнулася да Генадзя Бураўкіна з просьбай даць інтэрв'ю для «Голасу Радзімы», ён адказаў: «Згодны. Але толькі пасля сесіі». Сесія Вярхоўнага Савета БССР, на разгляд якой было вынесена «моўнае» пытанне, паэт і грамадскі дзеяч Генадзь Бураўкін надаваў вялікае значэнне. З пытання пра гэта падзею і пачалася гаворка ў кабінце старшыні Дзяржтэлерадыё БССР.

— Ці апраўдала гэта сесія вашы спадзяванні, Генадзь Мікалаевіч?

— Пры ўсіх заўвагах, і нават прэтэнзіях, якія можна прад'явіць да яе ходу, сесія гэта ў многім гістарычная для нашай рэспублікі, для нашага народа: яна прыняла Закон аб дзяржаўнасці беларускай мовы, аб функцыянаванні іншых моў на тэрыторыі рэспублікі, аб прызнанні рускай мовы мовай міжрэспубліканскіх і нават міжнацыянальных зносін, аб забеспячэнні свабоднага развіцця і свабоднага карыстання іншымі мовамі народаў Заходняга Саюза для тых людзей, якія жывуць на тэрыторыі Беларусі. Цяпер пратое, што было на сесіі... Скажу шчыра, што чакаў большых спрэчак і большых сутыкненняў думак. Калі па-

добныя законы прымаўся ў нашых суседзяў — малдаван, прыбалтаў, вакол іх адбывалася многа непатрэбных дыскусій, залішне гарачых спрэчак, патрабаванняў і нават ультыматумаў. У нас таго не адбылося, і, думаю, сведчыць гэта пра дзве рэчы: пра асаблівае беларускае нацыянальнае характару і пра тую сур'ёзную, спакойную работу, якую зрабіла моўная камісія пры падрыхтоўцы Закона аб мовах. У пераважнай большасці выступленняў на сесіі былі рэальнае разуменне становішча, у якім апынулася наша родная мова, а значыць і культура, і жаданне з такога становішча як мага хутчэй выйсці.

— Дзяржаўнасць беларускай мовы замацавана Законом. Ці значыць гэта, што самае галоўнае ў адраджэнні нашай нацыянальнай мовы зроблена?

— Ажыццёвыя справядлівы, дзяржаўны, гістарычны акт. Але я думаю, што галоўнае яшчэ наперадзе. Закон трэба ўвесці ў дзеянне. Лічу, што ў тым выглядзе, у якім ён прыняты, — гэта закон сённяшняга дня, ён рэальна ўлічвае становішча і беларускай, і рускай моў у рэспубліцы, улічвае цяжкасці і багаты шляхі іх пераадолення. Прыняцце Закона — гэта

пачатак агромністай работы па адраджэнню нашай мовы, развіццю культуры, пазнанню гісторыі, а гэта значыць, па выяўленню патэнцыялу нашага народа, у якім я ніколі не сумняваюся.

— З ўсіх сродкаў масавай інфармацыі тэлебачанне, бяспрэчна, найбольш даступнае, папулярнае і аказвае найбольшае ўздзеянне — змаццаннае, духоўнае. Ці ўсё магчымае робіць Беларускае тэлебачанне для абуджэння нашай нацыянальнай самасвядомасці, адраджэння мовы?

— Каб я сказаў, што зроблена ўсё магчымае, то гэта было б і няпраўда, і пераацэнка таго, што мы зрабілі. Каб сказаў, што мы на нейкім непрыкметным месцы, то было б таксама несправядліва. Хацеў бы я вярнуцца трохі назад і адзначыць, што якраз у тых часы, калі нават падыхаў пытанне аб дзяржаўнасці беларускай мовы лічылася бяспрэчным нацыяналізмам, мы нашай роднай мове імкнуліся аддаць належнае і стараліся, каб большасць перадач вялася па-беларуску. Нас жорстка крытыкавалі за памылкі. І правільна крытыкавалі, але не ўлічвалі, што тэлебачанне — люстэрка, якое адбівае тое, што мы маем у рэаль-

насці, крытыкуючы тэлебачанне, яны крытыкавалі сістэму, якая так выхавала людзей, што яны забылі сваю родную мову. А мы імкнуліся, каб і на радзё, і на тэлебачанні беларуская мова стала рабочай. Іншая справа спецыяльныя праграмы, што былі накіраваны і на прапаганду, і на развіццё мовы, і на заахвочванне людзей да праблем гісторыі, і да іншых праблем, звязаных з нацыянальнай культурай. Успамінаю, калі ўвялі тэлечасопіс «Роднае слова» (а для мяне як для літаратара пытанні мовы і вельмі балючыя, і хваляючыя), хлынуў такі патак прыхільных водгукаў, што было гэта прыемнай нечаканасцю. Я спадзяваўся на падтрымку інтэлігенцыі, але пісалі рабочыя, калгаснікі, інжынеры...

— Мне здаецца, гэта і на сённяшні дзень адна з самых удалых цыклавых перадач Беларускага тэлебачання. Можна, дзякуючы яе пастаяннаму вядучаму Янку Саламевічу?

— Так, таму ж Саламевічу. А пачыналі яе Максім Лужанін, Уладзімір Юрэвіч і незабыўны Фёдар Янкоўскі...

Увялі мы і перадачу для самых маленькіх — «Калыханку» на роднай мове. Па-

пулярная ў дзяцей перадача. І нікога не баяўся, што гучыць па-беларуску. Калі, бывае, здымаем яе з-за тэрміновых афіцыйных перадач, на нас літаральна абрушваюцца сярдзітыя тэлефонныя званкі.

Справа прапаганды роднай мовы служыць перадача «Ліра», якую рыхтуе літаратурна-драматычная рэдакцыя. У ёй удзельнічаюць вядомыя пісьменнікі, безумоўна, узнікаюць пытанні роднай мовы, нацыянальнага адраджэння. Добрую справу робяць блізкія паміж сабой перадачы «Старонкі гісторыі» і «Спадчына». Першая больш канкрэтна ставіцца да нейкіх гістарычных рэчаў. «Спадчына» — навуковая, з элементамі мастацкага асэнсавання, больш звяртаецца да эмоцый. Многіх яны ўзбагацілі, адкрылі цікавыя старонкі мінулага. А наогул мову мы ніколі не адрываўлі ад усяго, што трапляла і трапляе на экран, бо мовай, калі яна жывая, перспектыўная, па-

(Заканчэнне на 6-й стар.)

РАЗВАЖАННІ САЛДАТА

МЯРКУЮ: СЛУЖЫЦЬ У АРМІІ ПАВІНЕН КОЖНЫ МУЖЧЫНА...

У параднай салдацкай форме радыя Анатоль РАДЗІВАНОЎСКІ добра глядзіцца. Высокага росту, бардоўскі разварот плячэй, адкрыты і, бы ў дзяўчыны, пашчотны, пакуль незнаёмы з лязом бытвы твар. Яму дзевятнаццаць гадоў. Служыць ён у падраздзяленні сувязі, начальнік апаратнай. Беларус, нарадзіўся і вырас у вёсцы, у Ваўкавыскім раёне. Там жывуць і працуюць яго бацькі. Сустрэліся мы з ім, калі Анатоль быў у гарадскім звальненні.

— Служба ў арміі мне падабаецца, — расказвае Анатоль. — Тут вызначаны парадак, няма расхлябанасці, кожны ведае, за які ўдзасці адказвае. Тут ёсць магчымасць правярць свой характар, на што ты здольны. Думаю, служыць у арміі павінен кожны мужчына. Тут атрымліваеш добрую падрыхтоўку да самастойнага жыцця, фізічную і маральна-псіхалагічную загартоўку.

— Гэта цяпер ты так гаворыш, калі за плячыма амаль год службы. А ўспомні першыя дні...

— Так, спачатку было цяжка. Нават мне, а я ж вырас у сялянскай сям'і і прывык да працы з маладых гадоў. Я да прызыву на службу паспеў сельскагаспадарчы тэхнікум скончыць, дыплом агранома атрымаў. Але тое, з чым сутыкнуўся ў арміі, ні ў якое параўнанне не ідзе з ранейшымі цяжкасцямі. Вельмі строгі распклад дня, інтэнсіўныя заняткі, вялікія фізічныя нагрузкі, неабходнасць падпарадкоўвацца сваю волю загадам камандзіраў — да ўсяго гэтага, паверце, няпроста прывыкнуць.

— Дарэчы, Анатоль, як корміць салдата?

— Я ўжо гаварыў, што ў першыя дні адчуванне такое, быццам крыху недаеў, не насыціўся да канца. Гэта і зразумела: арганізм прывыкае да вялікіх нарузак, патрабуе папаўнення энергіі. Але потым уцягваецца і не заўважаеш, што на сталае пасля цябе ўжо застаецца ежа.

— А ў якіх умовах вы жывяце, як наладжаны салдаці быць?

— Салдаты і сяржанты тэрміновай службы размяшчаюцца ў казарме. У светлым, цёплым і прасторным памяшканні расставлены некалькі дзесяткаў

салдацкіх ложкаў. На вокнах — кветкі, ёсць вялікі акварыум. Побач — асобны пакой, дзе можна пачытаць газету ці кнігу, напісаць пісьмо дадому, паглядзець тэлевізар. За парадкам і чысцінёй у казарме сочылі самі — у арміі бабуля ці мама не прыбярэ.

— Вольны час прадугледжаны?

— Калі шчыра, то яго мала. У звальненне ў горад удаецца выйсці ў рэдкіх нядзельных дні. Не таму, што камандзіры не пускаюць. Часта абставіны не дазваляюць: то на варту падраздзяленне заступае, то выезд на палгон запланаваны.

Калі ўсё-такі атрымаў звальненне, як сёння, то стараюся паглядзець новыя фільмы (у салдацкім клубе звычайна паказваюць стужкі мінулых гадоў), схадзіць на цікавую выстаўку, сустрэцца з аднакурснікамі. Іх у горадзе некалькі, яны вучацца ў інстытутах.

— Дарэчы, Анатоль, як ты ставішся да таго, што твае сябры-студэнты не служылі ў арміі?

— Не толькі я, але і большасць маіх таварышаў па службе лічым, што рашэнне Вярхоўнага Савета БССР аб вызваленні ад воінскай службы студэнтаў было не да канца прадуманым. Глядзіце, што атрымліваецца. У нашым падраздзяленні, напрыклад, служыць толькі хлопцы з рабочых і сялянскіх сямей. Ніводнага прадстаўніка інтэлігенцыі. Такая ж карціна і ў іншых воінскіх калектывах. Сыны кіраўнікоў, урачоў, настаўнікаў, пісьменнікаў, вучоных, за рэдкім выключэннем, не служыць, таму што, у асноўным, усе яны вучацца ва ўніверсітэтах і інстытутах. Інтэлектуальны ж узровень арміі знізіўся — звольнены ў запас лепшыя сяржанты, спецыялісты высокага класа. Сацыяльная несправядлівасць? Так. Абарона Радзімы стала «рабоча-сялянскай» справай.

Думаю, што вызваліць ад службы студэнтаў трэба было. Але студэнтаў не ўсіх вышэйшых навучальных устаноў, а такіх, дзе рыхтуюць сапраўды вядучых спецыялістаў народнай гаспадаркі, будучых свяцілаў навукі, кіраўнікоў вытворчасці.

— Апошнім часам у сродках масавай

інфармацыі вядзецца многа размоў аб уводзе «альтэрнатыўнай службы». Як ты сам да гэтага ставішся?

— Да «альтэрнатыўнай службы» — станоўча. Ну падумаеце, ці многа карысці ад абаронцы Айчыны, які служыць не хоча? У армію яго забіраюць амаль што пад канвоем і потым два гады «сперагуць», каб не збег. Чаму б юнаку прызыўнага ўзросту не даць магчымасць выбару? Не жадаеш служыць — не трэба. Аўтамата не ўбачыш, ваеннай формы, загадаў, вучэнняў і іншых атрыбутаў ваеннага жыцця — таксама. Але тры, скажам, гады адпраўці там, дзе патрабавецца краіне: на будоўлі ці рамонтце чыгункі, у псіхіятрычнай клініцы ці «неперспектыўнай» вёсцы.

Так што я за «альтэрнатыўную службу». Але скажу шчыра: не думаю, каб юнак, які сур'ёзна рыхтуе сябе да жыцця, зрабіў выбар на яе карысць. Таму што служба ў войску — гэта перш за ўсё магчымасць выпрабаваць сябе ў экстрэмальных умовах, на што ты здольны.

— Як ты лічыш, два гады службы — гэта многа ці мала?

— На мой погляд, дастаткова.

Хацелася б, вядома, каб тэрмін службы ў арміі быў скарачаны. Але трэба глядзець на рэчы рэальна. Скарачэнне тэрміну службы не пойдзе на карысць боегатоўнасці часцей і падраздзяленняў — галоўнае, дзесяць чаго мы апраунулі ваенную форму.

Я тэхнікум скончыў, але сваёй воінскай прафесіі ў поўным аб'ёме авалодаў прыкладна праз год. А каб працаваць на сучаснай баявой тэхніцы на ўзроўні спецыяліста першага класа, трэба, як мінімум, паўтара года. Такія вось раскладкі. І нікуды ад яе не дзесяцца. Тэхніка і баявая зброя пастаянна ўскладняюцца і ўдасканальваюцца.

— Якое самае жаданае для цябе заахвочванне?

— Кароткатэрміновы адпачынак, вядома. Заслужыць яго — запаветная мара кожнага салдата. Ведаецца, я вельмі засумаваў за год па бацькоўскаму дому, па роднай вёсцы, часта ў снах іх бачу...

— Спадзяешся, што тваё старанне,

тваё праца будучы заўважаны камандзірамі?

— Без надзеі жыць нельга, а тым больш у арміі. Веру, што ўдасца з'ездзіць у кароткатэрміновы адпачынак, пабачыць родных і блізкіх. І ўвогуле ў законе ў будучым будзе для салдата. Адзін на два гады службы. Існуюць жа водпускі для работнікаў прадпрыемстваў, для вучоных і пісьменнікаў, урачоў і прадаўцоў — для ўсіх, хто працуе. Чаму салдат пазбаўлены гэтага права? Яго праца па напружанню, затратах фізічнай і нервовай энергіі не ўступае, скажам, працы металурга. Ну, а па значнасці, важнасці для краіны я б службу салдата паставіў на асобнае месца.

— Ты, напэўна, як і ўсе людзі, сочыш за падзеямі ў рэспубліках Захаўнага. У Баку была ўведзена каманданцкая гадзіна. Парадак падтрымліваецца сіламі ўнутраных войскаў, часцей Савецкай Арміі. Ці апраўдана, на твой погляд, прыцягненне сіл арміі для барацьбы з экстрэмісцкімі элементамі, групамі баевікоў?

— Я лічу, што ў нашай арміі павінна быць адна і самая важная функцыя — абарона Айчыны, роднай зямлі. Унутраныя функцыі, а менавіта да іх трэба аднесці тое, чым цяпер займаюцца войскі ў Азербайджане, варты ўскласці на ўнутраныя войскі. Сілы міліцыі. Тады і аўтарытэт арміі ўзрастае, прэстыж салдацкай службы павысцца. Але, відаць, становішча ў гэтым рэгіёне настолькі сур'ёзнае, што без сіл арміі абараніць мірных жыхароў проста немагчыма.

— Анатоль, у вашай часці дзяўчаты служыць?

— Так, але іх нямнога. У асноўным гэта спецыялісты сувязі на пасадах радыёвых і сяржантаў. Ёсць жанчыны-прапаршчыкі. Некаторыя з іх узначаюць разлікі радыёстанцый. Словам, нясуць нялёгкую службу нароўні з мужчынамі. Гэта і нас, хлопцаў, натхняе, прымушае трымаць сябе ў форме, не хныкаць, калі сустраліся цяжкасці.

— Сёння ты ў звальненні. Куды ідзеш, калі не сакара?

— Удасца ўзяць білет — пайду ў цырк. Сорамна прызнацца, але я пакуль ні разу не быў у цырку...

Гутарку вёў Васіль ЗДАНЮК.

ЖЫЦЦЕ і дзейнасць людзей, якія стаялі ля вытокаў магутных сацыяльных і палітычных рухаў, якія рашаючым чынам уздзейнічалі на ход айчынай і сусветнай гісторыі, заўсёды цікавыя і сучаснікам, і нашчадкам. Да такіх рухаў належыць сацыял-дэмакратычны рух Расіі, і да такіх людзей — Станіслаў Трусевіч — дзеяч рэвалюцыйнай барацьбы ў Беларусі, Польшчы і Літве.

Працэс станаўлення сацыял-дэмакратычнага руху ў заходніх губернях меў свае асаблівасці. Тут гэты рух зарадзіўся ў 1884—1885 гадах не толькі пад уплывам групы «Вызваленне працы», але і першай польскай рабочай партыі «Пралетарыят», утворанай у студзені 1883 года на з'ездзе польска-літоўска-беларускіх груп і гурткоў Варшавы, Пецярбурга, Вільні, Масквы і Кіева. Марксісцкія сацыял-дэмакратычныя гурткі і групы пераходзілі 90-х гадоў у Беларусі пад уплывам пецярбургскага «Саюза барацьбы за вызваленне рабочага класа» выраслі і колькасна, і якасна. Яны дзейнічалі ў Мінску, Віцебску, Гомелі, Бабруйску, Магілёве, Смалені, Пінску. З іх асабліва вылучалася мінская група, створаная Станіславам Трусевічам.

Ураджэнец вёскі Вераскава Навагрудскага павета Станіслаў Трусевіч (псеўданім Казімір Залеўскі) свой шлях у рэвалюцыю і ў рэвалюцыйны вызначыў васемнаццацігадовым юнаком, уступіўшы ў 1888 годзе ў Мінску ў сацыял-дэмакратычны гурток. Затым паехаў у Варшаву, вучыўся ў Ветэрынарным інстытуце, працягваючы адначасова актыўную рэвалюцыйную дзейнасць у партыі польскага рабочага класа «Пралетарыят II». У 1891 годзе партыя была разгромлена. Арыштоўваюць і Трусевіча. Два гады ў варшавскай турме не зламалі яго. Вярнуўшыся пасля вызвалення на радзіму, ён вядзе марксісцкую палітычную агітацыю сярод сялян і настаўнікаў Навагрудскага і Лідскага паветаў, сярод рабочых і навучэнцаў гімназіі ў Слуцку. У 1894 годзе яго зноў арыштоўваюць і высялаюць на два гады ў Мінск пад нагляд паліцыі. Разлік быў на тое, што тут, дзе атмосфера яшчэ не была, на думку ўлад, моцна заражана бацыламі рэвалюцыі, пад пільным вачом паліцыі небяспечны бунтар паступова стане законапалухмяным грамадзянінам. Так бывала нярэдка. У тым і заклячаўся сэнс адміністрацыйнай высылкі.

На гэты раз, аднак, улады памыліліся. Прычыны, дуэйны: і ў ацэнцы сітуацыі ў Мінску, і ў ацэнцы характара свайго падпечнага. Пад спудам абыякавасці спакою ў гэтым сапраўды невялікім горадзе з насельніцтвам 90 тысяч чалавек ужо хадзілі рэвалюцыйныя токі (накіроўваліся яны з Вільні, якая становілася своеасаблівым цэнтрам рэвалюцыйнага руху ў Паўночна-Заходнім краі). Магутныя рэвалюцыйныя імпульсы ў Мінск ішлі таксама з Кіева, Масквы, Пецярбурга. Ткалася нябачная сетка сувязей мясцовых пераферыйных падполных арганізацый паміж сабой і з арганізацыямі, якія дзейнічалі ў прамысловых і палітычных цэнтрах краіны. Гэта была новая характэрная рыса другога этапу ў развіцці расійскага сацыял-дэмакратычнага руху — «детства і отрочества» (1894—1898) у параўнанні з папярэднім — «утробнага развіцця» (1883—1893 гады).

У Мінску да прыезду Трусевіча ўжо існавала сацыял-дэмакратычная група, якая, працягваючы традыцыю гуртка 80-х гадоў Абрамовіча-Гурвіча, працавала ў асноўным сярод рабочых-рабеснікаў. Пры пераходзе ад гурткавай прапаганды да масавай агітацыі гэтая група (Я. Гурвіч, П. Берман, Б. Фрумкін і іншыя) памылкова

меркавала дастатковым абмежаванням толькі эканамічнымі патрабаваннямі і таму ў стварэнні стачачных кас па раёмствах і іх аб'яднанні бачыла сваю галоўную задачу. Да 1896 года існавала ўжо 24 такія касы, якія неўзабаве ўдалося аб'яднаць у адну арганізацыю (налічвала да 1 тысячы чалавек).

Прыбыўшы ў Мінск і наладзіўшы сувязі з гэтай групай, Трусевіч, аднак, у яе не ўвайшоў. Яго, як вопытнага рэвалюцыянера, які прайшоў школу палітычнай барацьбы ў асяроддзі буйнапрамысловага пралетарыята Варшавы, які асвоіў новую тактыку масавай палітычнай агітацыі непасрэдна ў рабочай партыі, не маглі задаволіць ні толькі эканамічны змест агітацыі мінскай групы, ні штучнае абмежаванне дзейнасці рамеснікаў. Не мог згадзіцца ён і з ацэнкай лідэраў групы так званых «хрысціянскага», гэта значыць не-яўрэйскага, пралетарыята як класава несвядомага, палітычна адсталата. У гэтай ацэнцы

рабочага класа: хатняй настаўніцы Ганны Поляк, дачкі сапраўднага стацкага саветніка Наталлі Занцэвіч і доктара Гейдэльбергскага ўніверсітэта Самуіла Гутмана.

Больш таго, гэтая група ўдзельнічала ў дастаўцы марксісцкай літаратуры з-за мяжы ў Расію. Дазнаннем выяўлены факт суправаджэння Г. Поляк транспарту з нелегальнай літаратурай з Мінска ў Маскву, а таксама распаўсюджвання яе ў Мінску Н. Занцэвіч. Відавочна, што каналы сувязі з групай Пляханова праз людзей Трусевіча скарыстоўваліся пецярбургскім «Саюзам барацьбы». Гэта тым больш верагодна, што праз Берлін — Вільню паміж групай «Вызваленне працы» і расійскімі арганізацыямі вялася ажыўленая перапіска па пытанню аб складзе і выступленні Расійскай сацыял-дэмакратычнай дэлегацыі на Міжнародным сацыялістычным кангрэсе ў Лондане ў 1896 годзе. Маючы на ўвазе прыведзеныя факты аб групе Г. Поляк, лагічна прадоўжыць: Берлін — Вільня —

саюза ў Літве, Польшчы і Расіі». Так лідэрам яўрэйскай сацыял-дэмакратыі, не без уплыву сіянісцкіх ідэй, удалося стварыць сваю асобную арганізацыю ў агульнарасійскім сацыял-дэмакратычным руху. Бунд заняў у ім месца на крайнім правым флангу. Ён быў скіраваны на барацьбу з самаўладдзем, але разам з тым стаў адным з асноўных праваднікоў апартунізму, нацыяналізму і сепаратызму ў рабочым руху. Для сацыял-дэмакратыі на захадзе Расіі Бунд быў асабліва небяспечны, таму што тут, у раёне «мяжы аседласці», знаходзілася асноўная база яго дзейнасці. Вельмі моцная арганізацыя «Рабочы саюз Літвы», якой кіраваў Трусевіч, была для Бунда даволі небяспечным праціўнікам у барацьбе за ўплыў на масы.

У цэлым праграма РСЛ была марксісцкай, хаця ў пытаннях агітацыйнай работы, паддаючыся мясцовай спецыфіцы, мела пэўны ўхіл у бок «эканамі-

Два гады ішло следства па справе С. Трусевіча. Суд, прыгавор: пяць гадоў зсылкі ва Усходнюю Сібір. Месцам зсылкі стаў пасёлак Алемініск у суровай Якуціі. Але і паўгода не прайшоў там Трусевіч: адчайна смелыя і цяжкія ўцёкі аказаліся ўдалымі. Зноў Вільня і зноў напружаная рэвалюцыйная работа.

Ён удзельнічае ў падрыхтоўцы аб'яднанага з'езда Рабочага саюза Літвы і сацыял-дэмакратыі Каралеўства Польскага ў адну партыю; распрацоўвае яе праграму і статут; выбіраецца на з'ездзе разам з Ф. Дзяржынскім і М. Казлоўскім у склад яе Галоўнага ўпраўлення.

Як адзін з кіраўнікоў польска-літоўскай сацыял-дэмакратыі, Трусевіч падтрымліваў таксама сувязі з рэдакцыяй «Іскры», з У. І. Леніным, дапамагаў у распаўсюджванні газеты, публікаваў у ёй свае карэспандэнцыі (у прыватнасці, у чацвёртым нумары — пра дэманстрацыі ў Смалені, у пятым — пра забастоўкі ў Лодзі).

У 1901 годзе — новы арышт і новыя ўцёкі, вяртанне ў Літву. Будучы адным з актыўных прыхільнікаў аб'яднання СДКПІЛ (Сацыял-дэмакратыя Каралеўства Польскага і Літвы) з РСДРП, Трусевіч у многім садзейнічаў прыняццю адпаведнага рашэння IV з'ездам партыі.

Першая «буржуазна-дэмакратычная рэвалюцыя, якую ён так чакаў і ў падрыхтоўку якой унёс свой вялікі ўклад, застала Трусевіча ў Вільні. Ён уваходзіць у склад Аб'яднанага камітэта Вільнюскай групы РСДРП, кіруе шэрагам палітычных стачак у Вільні, Коўне, Шаўляі, іншых гарадах.

У 1906 годзе чарговы, на гэты раз непрацяглы арышт. Скарыстаўшы вызваленне пад залога, Трусевіч едзе за мяжу. Эміграцыя працягвалася аж да Лютаўскай рэвалюцыі 1917 года. Яго ідэйна-палітычныя пазіцыі ў гэты доўгі гады не заставаліся нязменнымі. На V з'ездзе РСДРП, дэлегатам якога ён быў ад Варшавскай сацыял-дэмакратычнай групы, Трусевіч прытрымліваўся пераважна бальшавіцкага напрамку. Але правяліся і пэўная цяга да меншавіцкіх ідэй. Як вынік — супрацоўніцтва ў рэдакцыі меншавіцкай газеты «Наша слова».

З пачатку першай сусветнай вайны Трусевіч рашуча паварочвае да бальшавікоў, заявіўшы ў пісьме да Леніна ў 1915 годзе аб сваім асуджэнні апартунісцкай пазіцыі кіруючага цэнтра меншавікоў.

Вярнуўшыся пасля Лютаўскай рэвалюцыі ў Расію, ён уступае ў партыю бальшавікоў. Сфарміраваўшыся ў гады эміграцыі як таленавіты публіцыст, ён ставіць сваё пытанне на службу сацыялістычнай рэвалюцыі. Публікуецца ў «Правде», выпускае брашуры «Роля інтэлігенцыі ў развіцці Інтэрнацыянала», «Нацыянальнае пытанне і Інтэрнацыянал». Апошняя зацікавіла У. І. Леніна. Экземпляр яе і сёння захоўваецца ў ленінскай бібліятэцы ў Крэмллі.

Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі Трусевіч загадвае аддзелам у газеце «Известия», узначае новы часопіс «Вестник жизни». І пастаянна публікуецца, бывае сярод рабочых, сярод інтэлігенцыі, выступае на дыскусіях, чытае лекцыі. Працуе не шкадуючы сабе. Надарвае ў ссылах, турмах і падполлі сэрца не вытрымала. Ён памёр раптоўна 25 жніўня 1918 года ў Мажайску, куды прыехаў на з'езд настаўнікаў з лекцыяй аб праблемах культурнай рэвалюцыі.

Станіслаў Трусевіч абраў свой шлях сам. І прайшоў яго згодна сваім перакананням, не паддаўшыся пад кан'юнктуру часу. А гэта заўсёды, і праз дзесяцігоддзі, выклікае павагу.

Аляксей КАРОЛЬ, кандыдат гістарычных навук.

НАШЫ СЛАВУТЫЯ ЗЕМЛЯКІ

ПА ЎЛАСНАМУ ВЫБАРУ

ўжо таіліся зерні будучага павароту на сепаратысцкі, на нацыянальнай прыкмеце, шлях стварэння асобнай яўрэйскай сацыял-дэмакратычнай арганізацыі.

Абмежаванасць і памылковасць такой пазіцыі і такога пункту гледжання С. Трусевіч даказаў справай, стварыўшы ў тым жа годзе два гурткі сярод фабрычных рабочых: чыгуначнікаў і на металапрацоўчым заводзе Ліўшыца і Якабсона. Зліўшыся, гурткі склалі групу, якая неўзабаве ператварылася ў дастаткова моцную сацыял-дэмакратычную арганізацыю. Аб'яднала яна ў асноўным беларускіх і рускіх рабочых. У ядро яе кіраўнікоў, апрача Трусевіча, уваходзілі таксама С. Залеская (яна стала неўзабаве яго жонкай), І. Гарнастайскі, С. Мяржынскі. (Той самы Мяржынскі, які ў 1897 годзе пазнаёміцца з украінскай паэткай Лесьяй Украінкай. Каханне іх асвятліць сваім трапяткім святлом рэвалюцыйную справу аднаго, свабодалюбівага песню другога).

Арганізацыя Трусевіча раней за іншыя ў Беларусі перайшла да новай тактыкі, вяла агітацыю ў чыгуначных майстэрнях, на заводах і фабрыках. У сакавіку 1895 года пад яе ўплывам прайшла 11-дзённая стачка 355 рабочых майстэрняў Маскоўска-Брэсцкай чыгункі.

Арганізацыя расшырала і ўмацоўвала сувязі з падобнымі сабе, імкнулася быць карыснай усяму агульнарасійскаму сацыял-дэмакратычнаму руху. Намаганнямі Трусевіча і яго таварышаў была наладжана перавозка нелегальнай літаратуры з Варшавы ў Мінск, Вільню і Кіеў. Вядома таксама, што праз Сяргея Мяржынскага арганізацыя падтрымлівала сувязі з пецярбургскімі сацыял-дэмакратамі. Але ці толькі праз яго? Характар і змест работы Трусевіча, рэвалюцыянера буйнога маштабу, з шырокім колам знаёмстваў у рэвалюцыйным расійскім падполлі, з багатым вопытам арганізацый не толькі эканамічнай, але і палітычнай барацьбы рабочых, з інтэрнацыяналісцкім светапоглядам, сведчылі, што створаная ім арганізацыя не магла быць задаволена выпадковымі кантактамі, але павінна была імкнуцца да іх расшырэння і стабільнасці. Так і аказалася. Пачынаў Мяржынскі — працягвалі іншыя. Ва ўсякім выпадку сама паліцыя выявіла сувязь трох чалавек з пецярбургскім «Саюзам барацьбы за вызваленне

Мінск і далей у Маскву, Пецярбург. Лагічна і па той прычыне, што ў ліку сацыял-дэмакратычных арганізацый, якія далі Г. Пляханаву, П. Аксельроду і В. Засуліч права выступіць у II Інтэрнацыянале ў якасці паўнамоцных прадстаўнікоў расійскай сацыял-дэмакратыі, былі таксама арганізацыі Вільні, Мінска і Смалені. Прычым арганізацыі ўжо злітыя па ініцыятыве і пад кіраўніцтвам Станіслава Трусевіча ў адзіную — «Рабочы саюз Літвы» (РСЛ). Стварэнне РСЛ было прадказана не толькі задачай згуртавання сіл, але і неабходнасцю тэндэнцыі на нацыянальнае адасабленне, якія ўзніклі ў асяроддзі літоўскай сацыял-дэмакратыі. З імі С. Трусевіч сутыкнуўся ў Вільні, куды пераехаў летам 1895 года і дзе, не парываючы сувязей з мінскай арганізацыяй, уключыўся ў работу Літоўскай сацыял-дэмакратычнай партыі (ЛСДП). Менавіта на ўстаноўчым з'ездзе гэтай партыі, які адбыўся ў канцы красавіка — пачатку мая 1896 года, адзначаныя тэндэнцыі і праявіліся з усёй адкрытасцю. Супраць іх рэзка выступілі, апрача С. Трусевіча, Ф. Дзяржынскі, А. Бірынчык і іншыя інтэрнацыяналісты. Але, аказаўшыся ў меншасці, пацярпелі няўдачу. Восць тады С. Трусевіч выходзіць з ЛСДП і ў маі таго ж года стварае «Рабочы саюз Літвы», які аб'яднаў каля 300 рабочых — пераважна беларускіх, а таксама рускіх, польскіх, у меншай меры яўрэйскіх.

Апошняя было абумоўлена з'яўленнем у сацыял-дэмакратычным руху яшчэ аднаго сепаратысцкага па нацыянальнай прыкмеце ўхілу — яўрэйскага. Ідэя стварэння спецыяльнай яўрэйскай арганізацыі, здольнай быць «кіраўніцай і выхавальніцай яўрэйскага пралетарыята ў барацьбе за эканамічнае, грамадзянскае і палітычнае вызваленне», была ўпершыню сфармулявана ў прамове Ю. Мартава (Цэдэрбаума) на першамайскім сходзе актыву яўрэйскіх сацыял-дэмакратаў у Вільні ў 1895 годзе. Ідэя, ад якой ён сам хутка адмовіўся, як ад памылковай, але на той час яе падтрымалі яўрэйскія сацыял-дэмакратычныя арганізацыі ў Мінску, Беластоку, Коўне, Варшаве і Віцебску. Іх прадстаўнікі на з'ездзе ў Вільні, які адбыўся 25—27 верасня 1897 года, і прынялі рашэнне аб стварэнні Бунда — «Усеагульнага яўрэйскага рабочага

му»: палітычнай агітацыі ў параўнанні з эканамічнай на даным этапе адводзілася другая роля.

Як падкрэслівалася ў адным з жандарскіх дазнанняў, рабочы рух у Смалені «ўзмацняўся пад уплывам Трусевіча, які спецыяльна з гэтай мэтай двойчы ездзіў туды летам 1896 года ў суправаджэнні Баляслава Якевіча і Станіслава Валашкевіча. Пераконаў рабочых наладжваць стачкі і арганізоўваць касы для рабочых».

Намаганнямі РСЛ быў арганізаваны адзін з першых прафесійнальных саюзаў у краі — гарбарнікаў Літвы з аддзяленнямі ў Вільні, Мінску і Смалені. Тым самым і на гэтым напрамку работы — стварэнне стачачных кас і прафесійнальных саюзаў, які Бунд лічыў для сябе ледзь ці не магістральным, РСЛ паўставаў на дарозе. І было зусім ясна, што створаная пад яго кіраўніцтвам прафсаюз будучы вольны ад тэндэнцыі нацыянальнай замкнёнасці і не абмяжоўвацца толькі рамкамі эканамічнай барацьбы.

РСЛ, уяўляючы для Бунда небяспеку ў барацьбе за масы, тым самым станаўлюцца і перашкодай яго прэтэнзіям на аднаасобнае прадстаўніцтва інтарэсаў яўрэйскага пралетарыята ў ажыццяўленні задумыв падпарадкаваць сабе ўсё сацыял-дэмакратычны рух і ў ходзе аб'яднання сацыял-дэмакратычных гурткоў у адзіную партыю заняць у ёй камандныя вышыні. І таму не выпадкова лідэры Бунда зрабілі ўсе магчымае, каб ізалюваць РСЛ ад удзелу ў рабоце па скліканню I з'езда РСДРП, каб не дапусціць яго прадстаўнікоў на з'езд. Ім гэта ўдалося ў многім імшэ і таму, што ў 1897 годзе быў арыштаваны С. Трусевіч, іншыя актыўныя члены Рабочага саюза Літвы. Маштабы дзейнасці РСЛ хаця і звужыліся, але былі на-ранейшаму значныя. Дастаткова сказаць, што да 1899 года выдаваўся яго орган «Przegląd Robotniczy», выпускаліся лістоўкі, вялася вусная агітацыя. «Саюз» аказаўся здольны ўзняць віленскіх рабочых на антыўрадавыя дэманстрацыі 1, 8 і 22 сакавіка 1899 года ў знак пратэсту супраць зсылкі сваіх арыштаваных лідэраў, а таксама членаў ЛСДП і Бунда. (Факт адначасова сведчыць аб высокім узроўні пралетарскага інтэрнацыяналізму РСЛ і яго супрацоўніцтва з іншымі арганізацыямі).

LA CIENCIA DEBE RENDIR MAS

Liquidar las consecuencias nocivas del accidente de Chernóbil es hoy, al cabo de tres años, un problema muy candente y que en Bielorrusia se ha tornado muy grave.

La quinta parte de los suelos de la república está contaminada con nucleidos radiactivos, desintegrados a raíz de la explosión del reactor. En las zonas afectadas vive medio millón de personas propensas a acusar a la ciencia de haber minimizado la magnitud del peligro que la influencia prolongada de pequeñas dosis radiactivas tiene sobre el hombre. Como efecto de tal postura, opinan los vecinos de las zonas afectadas, en tres años transcurridos las autoridades no han adoptado medidas adecuadas que garantizaran una vida tranquila para la gente y restablecieran el equilibrio ecológico en las zonas. Tal ánimo se ha hecho manifiesto en las intervenciones de los integrantes de la delegación bielorrusa en el Congreso de Diputados Populares de la URSS, entre quienes sobresale la médica Z. Tkachova que procede de la región de Moguilióv. A juicio de ella, los científicos — médicos y biofísicos — no cumplieron con la misión encomendada. Las apreciaciones de los médicos respecto al estado de salud de los habitantes de las zonas afectadas difieren cada vez más de las apreciaciones hechas por los médicos teóricos, por los dirigentes del servicio de Sanidad del país. Efectivamente, por ahora no se han producido cambios en la estructuración de la morbilidad, pero sí han aparecido algunos precursores: nacen niños con catarata innata, disminuye la agudeza de la vista y la inmunidad, aumenta la cantidad de anemias e infartos de miocardio. Sólo al cabo de 10 ó 15 años se podrá disponer de datos proporcionados por observaciones más prolongadas. Pero hoy, opina la médica que a su vez es diputada, sería bueno que se pusiera más atención en la evolución de las enfermedades y en el crecido número de quejas por parte de la población, así como en el débil pertrechamiento de medios de diagnóstico temprana y la falta de instrumentos adecuados, que afecta a los médicos.

¿En qué medida tienen suficiente fundamento las acusaciones de incompetencia que se hacen a la ciencia? Aparentemente todos tienen sus razones. Es comprensible la tensión psicológica que se ha creado en la

población, agravada a veces por las publicaciones de datos contradictorios y de claras discrepancias entre los mismos científicos. Además, a la ciencia le falta experiencia para realizar los estudios en cuestión, para arribar a pronósticos acertados y hacer recomendaciones cuya realización es de enorme responsabilidad y requiere de grandes inversiones.

El profesor Vladímir Matiujin, director del Instituto de Medicina de Radiación, recién creado en Minsk, considera que el estado de salud y nivel de morbilidad de la población de las zonas afectadas no se diferencia, en general, de los mismos indicadores del período de antes del accidente y de los de las zonas no afectadas. Datos similares han obtenido los científicos de Ucrania y de la Federación Rusa. No obstante, en algunas zonas se ha registrado el crecimiento de la morbilidad (hipertensión, isquemia, bronquitis crónicas; y entre los niños, tonsilitis crónicas y anemias). El análisis de la morbilidad muestra que los ritmos de su crecimiento en las zonas afectadas se deben, en gran medida, a que las enfermedades aparecen reveladas precisamente como consecuencia del chequeo médico masivo practicado a la población.

A juicio de la mayoría de los científicos, no se ha demostrado la influencia negativa de pequeñas dosis radiactivas en el organismo humano. No obstante, se considera que cualquier dosis radiactiva, por más pequeña que sea, no es inofensiva. Los cálculos muestran que con la dosis de 35 rem la probabilidad de tumores letales (incluido el cáncer de la sangre) puede ser del 0,5 al 1,2 por ciento con respecto al nivel normal existente de estas enfermedades provocadas por todas las demás causas. Las consecuencias genéticas se calculan en cifras aún más bajas.

La primera institución científica que en Bielorrusia empezó a especializarse en la medicina de radiación fue creada recién en 1986. Pero el accidente de Chernóbil mostró que ese problema requiere una mayor atención. Justamente por eso se creó el Instituto de Medicina de Radiación que se dedica a revelar los síntomas preclínicos de los probables cambios y su prevención, para evitar que se conviertan en una enfermedad. Una de las tareas más importantes del Instituto es elevar la educación

sanitaria y ecológico-radiológica de la población.

En la república se efectúan estudios del medio ambiente, en particular, de las plantas, animales, los suelos y el agua. En decenas de puestos de control se determina dos veces al año el contenido de radionucleidos en el suelo y el fondo de radiación gamma, y se observan el aire atmosférico, las precipitaciones y fuentes de agua. Existe toda una red de laboratorios para hacer el control de productos del agro. El servicio epidemiológico efectúa el control de los laboratorios del ramo. Pero por ahora no se hace la generalización de los resultados de los estudios, lo cual disminuye la eficacia de las recomendaciones.

Con ayuda de científicos se ha trazado a largo plazo la estrategia de proteger a la población de las consecuencias radiactivas. El nuevo concepto de vida segura se basa en la dosis límite — 35 rem — que puede recibir el ser humano como promedio calculado sobre la base de 70 años de vida, siendo mínimo el riesgo de surgir enfermedades crónicas y de producirse cambios genéticos. Los vecinos de las localidades que no tengan la adecuada seguridad, serán trasladados a las zonas limpias.

El carácter legítimo del nuevo concepto lo confirmaron los peritos del Organismo Internacional de la Energía Atómica, la Organización Mundial de la Salud u otras organizaciones internacionales vinculadas a las cuestiones de seguridad radiactiva, los que en junio de 1989 han visitado las zonas de contaminación radiactiva en Bielorrusia. Allí ya se han invertido cientos de millones de rublos para liquidar las consecuencias del accidente de Chernóbil. Pero esta es una pequeña parte de lo que se requiere en realidad. Por eso el proyecto de programa estatal para liquidar las consecuencias del accidente para el período 1990-1995 comprende nuevas inversiones para construir nuevos poblados para la gente evacuada de las zonas contaminadas, para el acondicionamiento de los poblados existentes, para adquirir modernos equipos radiométricos y otros instrumentos e instalaciones, así como para reforzar la base material de las instituciones científicas. La ciencia tendrá que decir su firme palabra en cuanto a la eliminación de las consecuencias de una catástrofe que no debe repetirse jamás.

Viacheslav SLAVIN.

Luego de haberse producido el accidente de Chernóbil, la región de Braguin fue declarada la "zona de especial atención". No obstante, hasta hoy día siguen presentándose aquí muchos problemas: el déficit de medicamentos, incumplimiento de las normas sanitarias y etc. A veces este hecho da origen a los rumores, como en el caso de la presunta contaminación de agua. Sólo después de hacerse el análisis del agua, que se había tomado en cinco lugares de Braguin, los vecinos se tranquilizaron: ésta resultó ser intacta.

En las fotos: el médico-jefe del servicio de sanidad y epidemiología de Braguin O. BRUSHINENCO junto con el radiólogo A. SEDUK en la presencia de la representante del vecindario N. NIKITENKO hacen el análisis del agua. En las cisternas no precintadas se transporta la producción de la quesería de Braguin.

Foto: S. JOLODILIN.

ANUNCIO

PARA QUE NO HAYA TUMBAS OLVIDADAS...

LOS VIVIENTES, ADONDEQUIERA QUE SE TRASLADEN, DEBEN CONSERVAR RECUERDOS DE LOS PADRES, HERMANOS Y HERMANAS, ESPOSOS Y ESPOSAS, HIJOS E HIJAS FALLECIDOS.

UNA SEPULTURA BIEN ARREGLADA, LAS FLORES PUESTAS EN ELLA EN EL DIA DE CUMPLEAÑOS Y EN EL DE LA MUERTE DEL DIFUNTO, UNA PIEDRA SEPULCRAL CON LA INSCRIPCIÓN RENOVADA O UN MONUMENTO NUEVO — ESTOS U OTROS TIPOS DE SERVICIOS SE PRESTAN POR LOS EMPLEADOS DEL CENTRO "DOLG" (EL DEBER) DE LA SOCIEDAD DE LA CRUZ ROJA DE LA RSS DE BIELORRUSIA.

El Centro "Dolg" se compromete a mantener los lugares del entierro de la gente en óptimas condiciones independientemente de la religión de ésta (durante la vida), procedencia, causas de la muerte.

El Centro "Dolg" cada año está dispuesto a enviar fotos de las tumbas a cualquier país del mundo como prueba de óptimas condiciones en que están.

El Centro "Dolg" presta sus servicios en todo el territorio de la RSS de Bielorrusia. Los pedidos de tipos de servicios junto con los datos acerca de la dirección exacta del lugar del entierro, nombre, apellido, fecha del fallecimiento de los parientes pueden ser enviados a la dirección:

СССР, 220030, г. Минск, ул. К. Маркса, д. 35.

Центральный комитет Общества Красного Креста БССР, Центр «Долг»
El pago, según acuerdo previo, en la moneda soviética o extranjera es necesario hacerlo por medio de la transferencia de la suma a la cuenta № 700536 en el Belzhilsotsbank Republicano de Minsk.

LA DIRECCIÓN DEL CENTRO "DOLG" DEL CC DE LA CRUZ ROJA DE LA RSSB.

LENINGRADO: DE TRANSITO EN LA PATRIA

En las salas del Museo Ruso se inauguró la exposición "Tránsito. Pintores de Rusia en la emigración". Los leningradenses vieron obras de ex compatriotas gracias al Museo Ruso, la firma "Edward Nahamkin Fine Arts" y el Museo de Bellas Artes de Long Islands.

Esta muestra del arte de la emigración rusa, la primera en la URSS, presenta obras de autores que actualmente viven en EE.UU., Francia, Inglaterra e Israel. Obras pictóricas, dibujos y esculturas se exponen en el certamen que cuenta con unas setenta obras de Ernst Neizvestni, Mijail Shemiakin, Oleg Tsel-

kov y Oskar Rabin. Quizá, por primera vez muchos de los visitantes verán trabajos realizados en el estilo del conceptualismo y el arte socialista, orientaciones artísticas que se habían formado entre los autores todavía en la URSS. Este grupo de pintores está representado por las obras de Leonid Lamm, Leonid Sókov y Alexandr Kosoláfov.

La exposición produce un choque cultural y constituye para muchos un descubrimiento, incluso para los aficionados al arte. A propósito, ésta ya se presentó en Nueva York, permitiendo a los norteamericanos valorar la influencia del "elemento ruso" en el proceso pictórico occidental. En realidad nadie es profeta en su propia tierra.

Redactor de la página: K. SHELESTOVICH.

Пасведчанне аб сканчэнні Духовнага вучылішча пры Мінскім Епархіяльным упраўленні атрымалі дзямі 46 прадстаўнікоў розных рэгіёнаў рэспублікі. Адкрытае навава, вучылішча рыхтуе для прыходаў Беларусі рэгенту-псаломшчыкаў (кіраўнікоў царкоўнага хору). Пасада гэта вельмі адказная: нават маючы вышэйшую музычную адукацыю, не кожны здольны яе заняць. Патрэбны яшчэ глыбокія веды тэалогіі. Для гэтага слухачы вывучаюць біблейскую гісторыю, царкоўныя стату, царкоўныя спевы, царкоўнаславянскую мову і праходзяць практыку пры Мінскім кафедральным саборы.

НА ЗДЫМКАХ: мітрапаліт Мінскі і Гродзенскі Філарэт, патрыярх экзарх усяе Беларусі ў час уручэння пасведчанняў; першыя выпускнікі Духовнага вучылішча.

Фота Л. КЛИМАНСКАГА.

ВЫХАД СЛОЎНІКА

Факт пра многае гаворыць: Беларуская ССР, з'яўляючыся больш чым сорак гадоў паўнапраўным членам ААН, да цяперашняга часу не мела ніводнага слоўніка, які на прамую звязваў бы нацыянальную мову з якой-небудзь з рабочых моў гэтай міжнароднай арганізацыі. Таму выхад у выдавецтве «Беларуская Савецкая Энцыклапедыя» англа-беларуска-рускага слоўніка можна лічыць падзеяй не толькі культурнага, але і палітычнага жыцця рэспублікі.

Аб'ём слоўніка, праўда, даўжэна не акадэмічны — ён налічвае каля сямі тысяч найбольш ужывальных слоў і фразеалагічных адзінак і разлічаны ў асноўным на тых, хто пачынае сур'ёзнае вывучэнне англійскай мовы. Але, пракажушы столькі гадоў, не будзем спаўнацца: пачата ўжо работа над беларуска-англійскім слоўнікам на трыццаць тысяч слоў. У задуманую ж серыю невялікіх трохмоўных слоўнікаў увойдуць нямецкая, англійская, французская і іспанская мовы.

ПРОЦІСТАЯННЕ І ЎЗАЕМАДЗЕЙННЕ

(Заканчэнне.
Пачатак на 3-й стар.)

вінна быць прасякнута і гісторыя, і навука, і грамадскае жыццё, і палітыка, і нават спорт.

— Наша Беларускае тэлебачанне часам абывавае як у правінцыялізме. Чаго, як старшыня камітэта, вылічыце, яму не хапае? Ці ёсць нявыкарыстаныя магчымасці?

— Я ў нечым магу быць і неаб'ектыўным, таму што для мяне тэлебачанне — гэта 11 гадоў майго жыцця, чэсна аддадзеныя справе. Я ведаю пра яго значна больш, чым гледачы, і нават некаторыя даследчыкі. Таму бывае крыўдна, калі даюцца ацэнкі паспешлівыя.

І ўсё ж... На сёння, я лічу, самая галоўная слабасць — адсутнасць у БТ цалкам свайго ярка акрэсленага аблічча. Яно недастаткова арыгінальнае, адметнае як тэлебачанне Беларускай рэспублікі. Ёсць, бясспрэчна, элементы правінцыялізму. Я бачу іх у тым, што мы часта ідзем следам за некім. З'явілася на Цэнтральным тэлебачанні нешта прафесійна цікавае, мы тут жа стараемся штосьці падобнае зрабіць у сябе. Маладзёжную праграму «Крок» чакае і глядзіць практычна ўся рэспубліка. І для тэлегледача зусім не праблема, што ён ідзе ўслед за маскоўскім «Взглядом». А калі падыходзіць з пачуццём прафесійнага гонару, то хапелася б, каб гэтых блізкасцей было менш.

Другое, што я ўводжу ў паняцце правінцыялізм: мы не ўмеем свае знаходкі цікава і своечасова падаць тэлегледачу. Мы намагаемся раней Масквы пачаць падыходзіць і завастраць пытанні сацыяльна-бытавога плана, вялі прамыя сустрэчы з кіраўнікамі міністэрстваў і ведамстваў, але пра гэта цяпер не памяню.

Наша слабасць таксама і ў недастатковым інтэлектуальным патэнцыяле, і не толькі журналістаў, але і нашых аўтараў, і нашых герояў. Калі ў перадачу прыходзіць інтэлектуальна багаты чалавек, даруйце мне, перадача ўжо ёсць. Няма асобы — няма перадачы.

На жаль, трэба прызнаць (няма чаго цяпер гэтага хаваць): справа з культурай, з увагай і павягай да інтэлектуальных сіл не самая лепшая. Тая канфрантацыя, якую некаторыя чыноўнікі паслядоўна ўсчынаюць, каб рабочыя папракалі інтэлігентнаў, што яны іх хлеб ядуць, сведчанне невыскай або недастаткова высокай культуры і недастатковага разумення месца інтэлігенцыі ў развіцці ўсяго нашага грамадства. Інтэлігенцыя таму і інтэлігенцыя, што яна заўсёды ідзе наперадзе ў прадбачанні, рэагуе эмацыянальна, а інакш яна была б не патрэбна. Асаблівасцей гэтых многія або не ведаюць, або не хочуць разумець, або не хочуць прызнаваць. Але калі мы далі права гаварыць тое, што людзі думаюць, мы павінны ўсё гэта ўзважваць і чуць, і даваць ацэнку. Вы думаеце народ, я маю на ўвазе не народ у шырокім разуменні, а шырокія масы, чыталі Васіля Быкава, ведаюць яго пазіцыю і прыпыцы, так ужо ведаюць Брыля Янку ці з маладзёжных Някляева, Барадуліна? І таму некаторыя чыноўнікі карыстаюцца недазволенай прыёмам, гавораць, што інтэлігенцыя «безответственная». Але калі недасведчанасць можна дараваць таварышам, у якіх няма часу ці патрэбы карыстацца здабыткамі культуры, то недасведчанасць нельга дараваць кіраўнікам. Яны не маюць права прэтэн-

даваць на высокія пасады, не маючы адукаванасці, дастатковай культуры ці хаця б павяга да яе.

— Скажыце, ці ахвотна прымаюць удзел у тэлепрадачах прадстаўнікі апарату, або як мы цяпер гаворым, чыноўнікі?

— Не надта ахвотна. Прычым у нас тут ёсць адна слабасць. Зноў жа сведчанне нашай нізкай палітычнай культуры, калі мы ўсіх стрыжам пад адзін грэбень. Без апарату ж як механізма кіравання жыццё нельга. Уся справа ў тым, наколькі гэты апарат мабільны і хто ў ім працуе. Калі там людзі несумленныя, тыпу Шчолакава ці Чурбанава, то гэта страшны апарат. Але Уладзімір Ільіч Ленін таксама працаваў у апаратах, і Луначарскі, і Кіраў былі ў апаратах. Той жа Пётр Міронавіч Машэраў працаваў у апаратах. Так і з выступленнямі: ідуць неахвотна, але зноў жа не ўсе. Актыўна выступае ў нас першы сакратар Віцебскага абкома партыі Уладзімір Грыгор'еў, апошнім часам даволі ахвотна ідзе да нас сакратар ЦК КПБ Аляксей Камай...

— Мы цяпер часта паўтараем, што жывём у іншым часе і маем магчымасць гаварыць больш адкрыта і чыста пра свае праблемы і недахопы. Наколькі тэлебачанню дазволена ўзняць вострыя пытанні, якія тут у яго магчымасці?

— Пытанне ваша нялёгкае. Безумоўна, магчымасцей стала больш, умяшання грубага і катэгарычнага няма. Цяпер мы ўжо можам спрачацца, і часам прымаецца такое хітрае рашэнне — на пагляд кіраўніцтва, гэта значыць, нас саміх. Нашы адносіны з дырэктывнымі органамі, ці, канкрэтней скажыце, з ЦК партыі, таксама сталі іншымі. На жаль, адмовіцца зусім ад старых форм узаемаадносін некаторыя нашы таварышы не хочуць ці не могуць.

— Чарнобыльская тэма. Ці ёсць у тэлебачанні магчымасць асвятляць яе ва ўсёй паўнаце, выказваць розныя пункты гледжання і жеркаванні?

— Чарнобыльская тэма на сённяшні дзень самая складаная, самая балючая і самая вострая. Складана і тое, што да сённяшняга дня няма адзінства думкі сярод вучоных і сярод кіраўнікоў. Адны лічаць, што з бядой можна справіцца лёгка. Радыкалы, ды яшчэ калі крайні, бяруць пазіцыю, што наогул пастаўлены пад пытанне жыццё нацыі, яе генафонд. Зноў жа ў жыцці ўсё трэба браць разумна. Дзе залатая сярэдзіна? Я, напрыклад, на сябе не вазьму адказнасць што-небудзь сцвярджаць. Адзінае, у чым упэўнены: Чарнобыль — гэта тая тэма, пра якую наш беларускі зван павінен, не перастаючы, звінец, каб ні ў воднага чалавека не закралася ў душу неразумненне таго, што гэта бядка і трагедыя сапраўдныя. Пакуль праблема ёсць, мы не дадзім нікому спаць, падабаецца гэта некаму ці не.

— Як вы лічыце, Генадзь Мікалаевіч, не ўдарыліся мы ў крайнасць, асвятляючы, ці, правільней, ачарняючы наша мінулае, руйнуючы здабыткі і ідэалы? Ці не варта было б больш засяроджвацца і вырашаць надзвычайныя праблемы?

— Такія паводзіны псіхалагічна проста тлумачацца. Мы не хочам дрэнна гаварыць пра сябе, таму дрэнна гаворым пра тых, хто трохі ад нас аддалены ў часе. Але тым самым, калі мы чэсныя людзі, мы ацэньваем сябе. Калі мы асмеліліся на ацэнкі, значыць мы не безнадзей-

ныя. Аналіз мінулага патрэбны дзеля таго, каб узяць урокі, нават калі аналіз жорсткі. Іншая справа, што тады мы сцвярджалі, быццам бы ўсё было выдатна, цяпер — што ўсё было жахліва. Небаспеку бачу ў тым, каб мы не зусім растапталі нейкіх маральных крытэрыяў.

— Здаецца, мне, што ўжо многае растапталі...

— Баюся сцвярджаць, але і ў мяне такая апаска ёсць. Безумоўна, лёгка ацэньваць гісторыю пасля таго, як яна адбылася. Намнога цяжэй рабіць гісторыю, не ведаючы, чым гэта скончыцца. Забываючы такую тонкасць, мы часам залішне смелыя. Прывычка нашага кіраўніцтва не прызнаваць памылкі — адна з самых неразумных і нецывілізаваных. Ясна, што ў нашым агульным гістарычным вопыце было многа станоўчага. Канешне, кроў была, неразумнасць некаторых рашэнняў была, але нельга адкідаць энтузіязм народа, хай сабе і не падмацаваны ведамі, здэкавацца з яго. Я люблю і цяну малады максімалізм, але калі мы падстройваем гісторыю пад свае сённяшнія канцэпцыі, ведаючы ўсё, што ўжо адбылося, гэта ненавукова і несправядліва, таму што і нас жа таксама будучы судзіць.

— Мінула амаль пяць гадоў перабудовы, і мы ўжо бачым свае пралікі і памылкі...

— Мы топчамся на месцы, буксуем. Добра, што скінулі пугі з мовы нашай, але не скінулі з эканомікі і з нашых мазгоў. Я за тое, каб нас судзілі, але і разумелі нашчадкі. Калі ў народа такая патрэбнасць разабрацца і расставіць акцэнт, не трэба гэтаму перашкаджаць. І яшчэ адно: рассудзішы мінулае, мы павінны сябе прывучыць да таго, што ацэньваць трэба пачынаючы ўжо цяпер. І так, як мы судзім персанальна мінулае, пачынаючы са Сталіна і яго бліжэйшых папелінікаў ці запелінікаў, мы павінны персанальна падыходзіць і да спраў тых, хто за іх адказвае сёння.

— Засталася ўсяго некалькі дзён да выбараў народных дэпутатаў Беларускай ССР. Вядома, што і вы таксама прэтэндэнт на дэпутацкі мандат. Як сёлёння перадвыбарчая кампанія з усімі яе асаблівасцямі асвятляецца на тэлебачанні?

— Выбарчая кампанія зараз займае лівіную долю нашага вышчання. Раней кандыдаты ў дэпутаты на тэлебачанне не звярталіся, выбранне ж ім было гарантавана, дык навошта старацца. Цяпер мы не ведаем, як стрымаць лавіну просьбаў, прапановаў, нават патрабаванняў. Выбары ж альтэрнатыўныя, і той, хто ўступае ў барацьбу, відаць, хоча перамагчы. Не выказваючы сваёй пазіцыі, тэлебачанне ўсім кандыдатам прадастаўляе аднолькавыя магчымасці, бо людзі павінны выбіраць свядома.

— На перадвыбарчых сходах у кандыдата ў народныя дэпутаты прынята цяпер пачаць аб яго праграме. І такі чалавек звычайна многа і ахвотна абяцае. Наколькі рэальна выкананне авансаў?

— Платформа ў кандыдата павінна быць, але ўбіраць ключавыя пытанні сённяшняга дня. Напрыклад, яго адносіны да закона пра ўласнасць ці пазіцыя да такой канкрэтнай рэчы, як Закон аб друку і іншых сродках масавай інфармацыі. Калі кандыдат выказвае сваё меркаванне, нейкае глыбіннае стаўленне да праблемы, гэта, я лічу, і ёсць яго праграма, яго платформа. Але я супраць тых шматлікіх абяцанняў, якія даюць кандыдаты і якія, да-

руйце, падабаюцца выбаршчыкам. Што такое наш Вярхоўны Савет? Гэта 360 розных чалавек. І як ты што-небудзь можаш абяцаць, не ведаючы, за што прагаласуюць астатнія 359!

— Кандыдат у дэпутаты паабяцаў, што жыхарам свайго мікрараёна палепшыць жыллёвыя ўмовы...

— Гэта, бясспрэчна, неабгрунтаванае абяцанне. Тым больш, што ў парламента функцыі не размернавалыя і нават не выканаўчыя, а заканадаўчыя.

Я за тое, каб у час перадвыбарчай кампаніі выбаршчыкі пераканаліся ў станоўчых якасцях свайго кандыдата, даведзіліся, які ён чалавек у палітычных адносінах, маральных, у яго кампетэнтнасці, смеласці, прынцыповасці. Калі ва ўсіх гэтых адносінах чалавек высокіх якасцей, я абсалютна не трывожуся, якія б пытанні яму ні давалася рашаць, бо ён будзе іх рашаць у інтарэсах усяго народа, а не толькі сваіх выбаршчыкаў.

У сваёй перадвыбарчай кампаніі, калі сустракаюся з людзьмі, стараюся не даваць абяцанняў. Выслушаць — так, зразумець, што ім баліць, — так. У мяне такі прынцып: лепш зрабіць не абяцаючы, чым паабяцаць і не зрабіць. Праўда, у сённяшніх канкрэтных умовах мая пазіцыя можа і нявыгадная. Але калі да кіраўніцтва прыходзіць дэмагогі і гарлахватны, народ і рэспубліка гэта канкрэтна адчуваюць.

— Беларусь на сённяшні дзень, здаецца, адна з нямногіх савецкіх рэспублік, дзе захоўваецца адносны спакой. Чым вы гэта тлумачыце?

— Сітуацыя, якую мы характарызуем, як «спакійная», тлумачыцца, на мой погляд, трыма момантамі. Першы — нацыянальным характарам і традыцыяй народа, народа спакійнага і разважлівага, які паважае іншых і думае не толькі пра сябе. Другое — больш-менш стабільным эканамічным становішчам. І трэцяе — традыцыямі партыйнай арганізацыі рэспублікі, іншых грамадскіх арганізацый. Аднак хачу сказаць, што калі мы будзем толькі радавацца сваёй стабільнасці і спакою і не рэагаваць на глыбінныя, пакуль што непрыкметныя працэсы, што адбываюцца ў нас, то як гэта ні страшна, мы атрымаем праўдлівае экстрэмізму і ў нас. Я маю на ўвазе перш за ўсё непатрэбную ў партыі і адносінах да нефармальных аб'яднанняў і ў першую чаргу да Беларускага народнага фронту. Трэба разабрацца з гэтай арганізацыяй, і, калі існуе такі рух, не трэба рабіць выгляд, што ён не існуе. З ім трэба працаваць, паспрабаваць адзін аднаго пераканаць. Калі пераканаць не зможам, мірна разыходзіцца.

— Ці спадзяецца вы на тое, што новы Вярхоўны Савет рэспублікі будзе іншым, чым той, што мы маем?

— Каб я не спадзяваўся, што ён будзе іншым, я б не ўдзельнічаў у барацьбе за права быць у гэтым парламенце. Безумоўна, спадзяюся. Хатня лічу зусім не гарантаваным, што новы Вярхоўны Савет будзе больш высокага ўзроўню, чым той, які мы маем. Пры вылучэнні кандыдатаў у дэпутаты апарат дзейнічаў даволі актыўна, а мы так і не абудзіліся да актыўнай грамадскай работы. Адным словам, гарантый няма, спадзяванні ёсць.

— Мне толькі застаецца пажадаць вам, каб спадзяванні здзейсніліся.

Інтэрв'ю вела
Дзіяна ЧАРКАВА.

ФАКТ, бадай, неаспрэч-ны: перабудова — гэта шматграннасць. Яе мы бачым літаральна ўсюды. Эканоміка, палітыка, навука, культура, народная адукацыя, іншыя сферы нашага жыцця, здаецца, нарэшце, сталі напаяцца рэальнасцю перамен. Іх неадназначнасць выклікае часам здзіўленне, а часцей — цікавасць, веру і надзею. Пра гэта гавораць людзі, грамадскія дзеячы, публіцыстыка, якая сёння перажывае сапраўдны ренесанс. Страсна і вобразна, шматгалосна і актыўна, надзея і шчыра працэс перабудовы паказваюць кнігі, артыкулы, манаграфіі, зборнікі, якія ўсё часцей сталі выходзіць у свет.

Гэта кніга — таксама пра перабудову, перабудову сістэмы народнай адукацыі. Называецца яна — «Школа сёння», выйшла ў 1989 годзе ў мінскім выдавецтве «Бела-

ВЫЙШЛА Ё СВЕТ

ЯКІЯ ПРАБЛЕМЫ Ё ШКОЛЫ

русь» на нямецкай, французскай і англійскай мовах. Хо-чацца адразу звярнуць увагу на характэрны падзагалавак «Рэформа школы: вопыт, праблемы, рашэнні». Так, няпростую задачу паставіў перад сабой журналіст Аляксандр Сачанка — паказаць беларускую школу замежнаму чытачу. Дарэчы, спробы такой яшчэ не было. Тое ж, што выхадзіла да мерапрыемстваў ЮНЕСКА, як правіла, вызначалася голай канстатацыяй лічбаў і фактаў, без адпаведнага аналізу стану народнай адукацыі, канкрэтных людзей, адрасоў, тэндэнцый развіцця. Лічы ёсць і ў названай кнізе, але толькі для ўяўлен-

ня чытача пра агульную колькасць школ: гарадскіх і сельскіх, дзённых і вечаўных, поўных і няпоўных, іх матэрыяльную базу, узровень адукацыі настаўнікаў, напаян-няльнасць вучнямі. Яны прыведзены ў пачатку раздзелаў і з'яўляюцца як бы ключом да роздому аўтара пра стан народнай адукацыі рэспублікі, плануемыя перамены і рэальныя справы. Адметна, што А. Сачанка не намагаецца быць ісцінай у апошній інстанцыі. Да дыялога ён запрашае розных катэгорыі работнікаў — загадчыкаў райа-на, кіраўнікоў школ, настаўнікаў. На стыку іх сумеснага роздому, гутаркі і адкрыва-

юцца многія праблемы, якімі жывуць цяпер школы і настаўнікі. А праблем гэтых няма: стварэнне сапраўды гібкай і паслядоўнай сістэмы адукацыі, якая дазваляла б любому чалавеку ў любы момант атрымаць новыя веды, павысіць кваліфікацыю, падключыцца да сістэмы ведаў; наладзіць дакладную паэтапную дыферэнцыраваную вучобу падрастаючага пакалення; збалансаваць рэальныя патрэбнасці народнай гаспадаркі ў спецыялістах з устано-намі, якія заняты іх падрыхтоўкай; вырашыць наба-лелыя праблемы самой шко-лы, настаўніка, рэалізаваць

на справе публічнасць і дэмакратызацыю.

Размова, адкрытая і аргу-ментаваная, вядзецца пра-тое, як і што зрабіць, каб ву-чоба цікавіла вучня, а наву-чальна-выхаваўчы працэс за-хапляў і настаўнікаў, і вуч-няў.

Кніга ілюстравана каларо-вымі фотааздымкамі. Зробле-ныя ў розных кутках рэспуб-лікі, яны арганічна дапаўня-юць разважанні А. Сачанкі.

Безумоўна, замежны чы-тач тут аказаўся ў выйгры-шы. Ён атрымаў кнігу аб су-часнай беларускай школе. Між тым, на рускай мове ці беларускай яе проста не іс-нуе. Выпадак унікальны! Што ж, час мяняе прыярытэ-ты. Аднак ці не падумаць, каб, матчыма, распыранае выданне кнігі ўсё ж атрыма-лі настаўнікі Беларусі.

М. САВІЧ,
настаўнік.

3 НОВЫХ ВЕРШАЎ

Васіль ЗУЁНАК

ДУБЛЕР

Цяжка жыць гарадскому чорту:
Сто дамоў—і ні коміна ў іх,
Каб залезці зімой адварчакам,
Адагрэцца, застацца ў жытвым,
Раніцою выскачыць з дымам,
Рэгатуць у вуха багам...

...Кнопку цісну, і з пругкім
уздыхам
Ліфт працуе—лёгка нагам!
Капыты не грываць без

патрэбы,
І пры людзях хвастом
не тырчу,

І здаецца, у самае неба,
Нібы з коміна чорт, узлячу.

Апранулі ў апошняе маму,
Зберажонае, з пахам

крамным...
Свечкі след за аконнаю рамай:
На той свет пайшла тэлеграма.

І ляцяць мае думы няспынна:
Што табе тая прышлаць

тоіць!
І з дзяцінства—чародка
ўспамінаў...

Як далёка было ўсё тое...

Я прытупваю на тапчане—
Скача радасць мая чапурная:
Мама лёлю пашыла мне,
Мама лёлю мне апранае...

Самы першы мой успамін:
Мне пашыла мама кашулю...
І сядзіць пасівелы сын:
Маму ў новае апранулі...

І агеньчык свечкі ў акне
Памнажаецца шыбай

падвойнай...
І цяпер я памерці вольны:
Ты не ўбачыш сына ў труне.

Мне памерці цяпер
не страшна,
Ты не ўбачыш смерці майей.

І блукае мінулае наша
Над пустой, бязмэтнай

зямлэй...
Свечка зоркай апошняю
свеціць,

Ноч мінае, збіраюцца людзі...
Пройдзе ўсё і паўторыцца

ў свеце,
Толькі, мама, без нас тое
будзе...

Адам ГЛОБУС

БІБЛІЯТЭКА

Пакліча ў падарожжа таямніца,
Схаваная ў недачатым твор.

Пакліча да сваёй першакрыніцы
Выдатны і шматтомны

кнігазбор.
Пайду да запаветнае паліцы
Праз каталожны доўгі калідор.

Пайду няспешна, нібы
на жыццё,
У велічны сасновы дзіўны бор.

Зноў трапіцца разгорнутая кніга
Пра мітусню, пра марнасць

і настрой,
Няўстойлівы, часовы, як адліга,
Ды знойдзецца старонка,

на якой
Нясе паводкай зрушання крыгі
У акіян, у бездань і спакой.

ЗІМОВЫ ЛЕС

Што ні раблю—адны памылкі
спрэс.

Я сам сабе ствараю перашкоды.
Працуючы, калі патрэбна

продых,—
І праца ў рэшце рэшт губляе
сэнс.

Збяруся і паеду ў зімны лес,
Дзе існуе гармонія і згода,
Спакойна спіць зямельная прырода,

у белай форме—самы чысты
змест.

Не ведаю, ці дастаткова слоў,
Каб знікла спрацаванасць

і маркота,
А на душы з'явілася святло!

Але я спадзяюся і прашу,
Лясная ціша, дрэвы і сумёты,
На хвілітку заціце мне душу.

ЗНОЙДЗЕНЫ РЭШТКІ СТАРАЖЫТНАГА АРХІВА

РАТАВАЦЬ, ПАКУЛЬ НЕ ПОЗНА

Падчас вывучэння і навуковага апісан-ня рукапісных фондаў Дзяржаўнай біблі-тэкі БССР імя У. І. Леніна былі выяўле-ны раней не занатаваны дакументы канца XVI стагоддзя (12 адзінак). Папа-рэдні аналіз паказаў, што большасць з іх была напісана ў перыяд з 1591 па 1599 год.

Знойдзеныя рукапісныя матэрыялы — разнастайныя па свайму зместу. Сярод іх — выпіскі з архіва Мінскага гарадскога су-да, пастановы Трыбунала Вялікага княст-ва Літоўскага, Жамойцкага і Рускага, кара-леўскія прывілеі і граматы, лісты прыват-ных асоб і інш. Усе 12 дакументаў напісаны скоранісам на старабеларускай мове, роз-нымі почыркам. Нягледзячы на старадаў-няе іх паходжанне, яны няблага захавалі-ся і цяпер, пры неабходнасці, могуць быць поўнаасцю прачытаны і надрукаваны (у пе-ракладзе на сучасную мову альбо на мо-ве арыгінала) з адпаведнымі навуковымі каментарыямі.

Папера выяўленых рукапісаў мае вадзя-ныя знакі (філіграні). На некаторых з да-кументаў захаваліся аўтографы і пячаткі беларускіх князёў.

Выключную цікавасць уяўляе «Пастано-ва Трыбунала Вялікага княства Літоўскага» ад 28 снежня 1591 года па справе паміж мяшчанамі Мінскага павета Якубам Яцко-вічам Рэкуцём і яго жонкай Ганнай Сара-шаўнай Рымшанкай — з аднаго боку, і Шымонам Мацяевічам і яго жонкай Каця-рынай Шымкоўнай Барташэвіч — з друго-га. Рашэнне вызнога трыбунальскага су-да, які адбыўся ў Мінску, уласнаручна падпісалі суддзі, вядомыя на той час бела-рускія магнаты — Ян Друцкі-Горскі, Ге-ранім Пякарскі і Багдан Масальскі.

Некаторыя іншыя дакументы звязаны з асобай беларускага князя Багдана Саламя-рэцкага, праслаўленага старасты крычаў-скага і лучацкага.

Знойдзеныя рукапісы, несумненна, маюць вялікую гістарычную каштоўнасць. Яны могуць быць выкарыстаны вучонымі-меды-вістамі ў самых розных напрамках даслед-чыцкай працы. Лінгвістаў зацікавяць аса-лівасці мовы гэтых дакументаў, палеогра-фаў — адметнасці скоранісу і почыркаў, а тых, хто вывучае геральдыку Беларусі, — шматлікія выявы і пячаткі беларускіх кня-зёў.

На жаль, прасачыць гісторыю выяўленых рукапісаў, вызначыць іх першага гаспада-ра і месца ранейшага захавання цяпер не-магчыма. Прычына таму, можна сказаць, традыцыйная — адсутнасць усялякіх дадат-ковых звестак. Больш таго, невядомы нават час іх паступлення ў аддзел рукапісаў і рэдкіх кніг Дзяржаўнай бібліятэкі БССР. Вывучэнне старых інвентароў не дало ні-якіх станоўчых вынікаў. Праўда, можна ду-маць, што ўсе гэтыя рукапісы патрапілі ў бібліятэку яшчэ да вайны, а інвентары, ку-ды яны былі ўнесены, згубіліся падчас акупацыі і вывазу фондаў бібліятэкі ў Гер-манію.

Мяркуючы па характару знойдзеных даку-ментаў, яны некалі з'яўляліся часткай ад-

наго вялікага архіва, якіх, як вядома, на тэрыторыі Беларусі ў старажытныя часы было вельмі шмат. Дастаткова толькі нага-даць, што ў XVI—XVIII стагоддзях на Бе-ларусі існавала больш двух дзесяткаў ар-хіваў павятовых судов, архівы магистратаў гарадоў з магдэбургскім правам, а таксама архівы Вялікай канцелярыі і Трыбунала, якія напаянліся на працягу некалькіх ста-годдзяў. Апрача таго, свае незалежныя ар-хівы мелі рамесніцкія цэхі, брацтвы, мана-стыры і царквы. А калі да гэтага дадаць, што ўсе без выключэння беларускія князі, буйныя магнаты, а таксама шляхта і асоб-ныя адукаваныя гараджане мелі свае сямейныя сховішчы рукапісаў, дзе яны за-хоўвалі каралеўскія прывілеі, пастановы су-доў, рукапісныя літаратурныя творы, ме-муары аб сваіх продках і г. д., то спатрэ-біцца даволі вялікая трох-, а то і чатырох-значная лічба, каб зафіксаваць іх колькасць.

Як бачна, сёння мы можам толькі кан-статаваць, што многія з найбагацейшых бе-ларускіх старажытных збораў ужо нева-ротна загінулі, іншыя — раскіданы па ро-зных савецкіх і замежных сховішчах. Але і да гэтага часу там-сям па чыйсьці надбай-насці і абывацкай знішчаюцца пазбаўле-ныя належнага догляду выключна каштоў-ныя помнікі старажытнай беларускай пісь-меннасці. Відаць, ужо прыйшоў час, калі самім беларусам трэба паклапаціцца аб сваёй культуры і прыкласці ўсе намаганні для таго, каб як мага хутчэй спыніць пра-цэс пазбаўлення сабе гістарычнай памяці, бо за іх гэтага ніхто не зробіць!

Навуковай грамадскай ды, мусіць, і ўраду неабходна прыняць тэрміновыя меры па шырокім выяўленні ўсіх фондаў, дзе захоўваюцца старабеларускія рукапісы, стварыць вопісы і каталогі, распацаць пра-цу па ажыццяўленні навуковых выданняў архіўных дакументаў і, нарэшце, па маж-лівасці, вяртаць помнікі старажытнай бе-ларускай пісьменнасці на радзіму.

І. САВЕРЧАНКА,
кандыдат філалагічных навук,
Л. СТАНКЕВІЧ,
галоўны бібліяграф Дзяржбібліятэкі
БССР імя У. І. Леніна.

ДАБРАЧЫННЫЯ КАНЦЭРТЫ

У Гомелі прайшлі добрачынныя канцэрты амерыканскай гру-пы «Клуб адобі».

«Клуб адобі» — гэта пяць музыкантаў з Лос-Анджэлеса, якія знаходзяцца цяпер на гастролях у СССР. Маршрут паводкі — Прыбалтыка, Масква, Ленінград... Ні Гомеля, ні якога-не-будзь іншага горада Беларусі ў гастрольных планах не было. Змяніць маршрут вырашылі самі музыканты, каб даць два кан-цэрты ў Гомелі, а грошы перавесці ў фонд Чарнобыля.

Яны выступілі сумесна з гомельскімі студэнцкімі ансамблямі «Кансананс» і «Добры дзень вамі», а таксама мазырскай групай «Адлюстраванне», барабаншчык якой, Міхаіл Усаў, пасляхова за-мяніў амерыканскага калегу, які захварэў. І сапраўды мова му-зыкі не мае патрэбы ў перакладчыках.

Перад апошнім канцэртам мясцовыя тэлежурналісты прапана-валі музыкантам запісаць на адкрытым паветры некалькі песень для адной з перадач. Амерыканцы згадзіліся. Але на наступны дзень слупок тэрмометра апусціўся амаль на 10 дзяленняў ні-жэй за нулявую рысу. Здымкі маглі сарвацца. Але музыканты «Клуб адобі» прыехалі. І цэлую гадзіну самаахвярна (інакш не скажаш!) спявалі на морозе перад тэлекамерамі.

— Мы хочам, каб людзі ў Беларусі ведалі, што мы — з імі, — вось так проста ўсё растлумачылі музыканты.

ЧЭМПІЯНАТ СВЕТУ ПА БІЯТЛОНУ Ў РАЎБІЧАХ

ДЗЕНЬ ПЕРШЫ І... АПОШНІ

Сумна атрымалася: толькі-толькі пачаліся спаборніцтвы, а ў іх прыйшлося адмяніць. І не па віне арганізатараў. Тут яны пастараліся на славу, бо мелі вялікі вопыт правядзення чэмпіянату свету.

Першы з іх прайшоў тут у 1974 годзе, калі будаўнікі ўручылі сімвалічны ключ ад спартыўнага комплексу «Раўбічы», што пад Мінскам, шматразоваму пераможцу Алімпійскіх гульняў, свету капітану зборнай СССР па біятлону Аляксандру Ціханаву. Залатым знакам Міжнароднага саюза сучаснага пяцібор'я і біятлона адзначана першыняства 1982 года.

Але гэта не значыць, што комплекс заставаўся ў першапачатковым выглядзе да нашых дзён. Да кожнага чэмпіянату свету ён рэканструяваўся. Не абышлося без рэканструкцыі і на гэты раз.

Колькі ж спатрэбілася грошай, каб пабудавалі новыя домікі для спартсменаў, адміністрацыйныя карпусы, стрэльбішча? Прыкладна такім было першае пытанне журналістаў, адрававанае старшыні Аргкамітэта чэмпіянату свету-90, мэру Мінска Уладзіміру Міхасёву. Сотні і сотні тысяч, адказаў Уладзімір Іванавіч.

Такі адказ не мог не выклікаць здзіўлення: рэспубліка — на самафінансаванні, кожную капейку ашчадна траціць на рашэнне харчовай жыллёвай і іншых праграм. Ці не марнатраўства сродкаў гэта?

Па-першае, адзначыў мэр, у чэмпіянату свету было многа спонсараў: вядомая замежная фірма ОМФ (Ота Макс Фішар), сумеснае савецка-аўстрыйскае прадпрыемства «BAI TISDAMA EI IS», вытворчае аб'яднанне «Гарызонт», мінскі завод «Электроніка», наваполацкі «Вымяральнік» і многія іншыя. Значную суму грошай выдзеліў і Дзяржкамспорт СССР.

Яшчэ на адзін вельмі важны момант указаў Уладзімір Міхасёў. Сродкі, якія пайшлі на рэканструкцыю спорткомплексу, акупіцца... здароўем людзей. Бо «Раўбічы» разлічваліся не толькі на першыняствы рэспублікі, краіны, свету. Пасля сёлета гэта чэмпіянату планавалася адкрыць трасу для катання на лыжах для ўсіх жадаючых.

Адно хвалявала арганізатараў спаборніцтваў: якім будзе надвор'е 18—25 лютага? Са снежня мінула года ў Раўбічах адсутнічаў снег. Праўда, нехта прапанаваў завезці яго з Віцебскай вобласці па чыгунцы. Але такі варыянт не падыходзіў. Спатрэбілася б не адна тысяча рублёў на транспартіроўку. І тут мясцовыя жыхары падказалі, што снег ёсць літаральна ў некалькіх кіламетрах. Захаваўся ён ля вёсак Чудзенічы і Дзяніскі. Здавалася б, пароза зрыву спаборніцтваў мінавала. І вось ужо салдаты, студэнты мінскіх інстытутаў, школьнікі і проста аматары спорту ўключыліся ў нарыхтоўку снегу, які на самазвалах сталі дастаўляць на трасу комплексу і ўкладваць на дыстанцыі маючых адбыцца гонак. А тут яшчэ напярэдадні цырымоніі ўрачыстага адкрыцця першыняства свету крыху падмарозіла, пайшоў снег.

...Раніца 18 лютага. Амаль без інтэрвалаў пад'язджаюць аўтобусы з Мінска, іншыя гарадоў рэспублікі, дастаўляюць гледачоў, аматараў спорту, замежных гасцей і ўдзельнікаў саміх спаборніцтваў. Прыезджыя адразу трапля-

юць у імправізаваныя «гледзельныя залы», дзе гучыць вясёлая беларуская песня, на гульнявыя пляцоўкі — калі ты спрытны, то і прыз зможаш здабыць... Дзеці караскаюцца на крутыя горкі, адкуль кулём скочаюцца ўніз.

Быццам і на тых, мінулых чэмпіянатах свету, нешта падобнае было. Але сёлета настрой, здаецца, лепшы. Мо толькі ў мяне?.. І таму спрабую пагутарыць з удзельнікамі свята.

Валерый МАКАРЭВІЧ, рабочы аўтамабільнага завода.

— Я быў на папярэдніх чэмпіянатах свету. Сутыкнуўся тады не з адной праблемай. Узяць транспарт. У 1982 годзе не змог свечасова сесці ў аўтобус у Мінску — вялікая чарга. Таму спазніўся на адкрыццё. Памятаю, што дрэнна паснедаў. Прышлося калі гадзіны стаіць у чарзе за бутэрбродам. Якое гэта свята, калі настрой сапсаваны з самай раніцы! А сёння і дзесяці хвілін не стаюць за шапчыкамі.

Ірына ГАРАДЗЕЦКАЯ, швачка аднаго з атэльэ Мінска.

— Мне больш спадабаўся асартымент тавараў прамысловых кіёскаў: сувеніры, значкі.

Вельмі хацелася б пачуць пра нашу свята ў Раўбічах ад каго-небудзь з-за мяжы. І вось пасля парада каманд-удзельніц у прэс-цэнтры гутару з вядомай **балгарскай біятлісткай Цвятанкай КРАСЦЕВАЙ**.

— О, свята! Болей не пайду туды (паказвае ў бок скамарохаў): так насмяшылі, што паслязўтра кепска выступлю. А яшчэ ад трэнера папала: на парад ледзь не спазнілася... Ну а калі сур'ёзна, то вельмі весела было ўсім.

Магу спрачацца з Цвятанкай, што не ўсім. Сам бачыў, якімі заклапочанымі хадзілі трэнер зборнай Нарвегіі Іёні Ронгстад, наш галоўны трэнер краіны Аляксандр Прывалаў, якія трасу гонкі і па стрэльбішчы. І было ад чаго. Кожны загадзя распрацоўваў тактыку будучых стартаў: якую змазку прымяніць, каго з лыж-

ніц паставіць пад першымі, а каго пад апошнімі нумарамі на дыстанцыі — як бы не прагадаць у чым.

Ды і не ўсім землякам Красцевой удавалася павесіліцца. Тут я маю на ўвазе не саміх спартсменаў і іх трэнераў, а спецыяльную дэлегацыю, якая прыбыла ў Раўбічы, каб пераняць вопыт правядзення чэмпіянату свету. Вельмі ж шмат спраў было ў нашых сяброў з брацкай краіны. Гэта ж не жартачкі — упершыню правесці ў сябе ў 1993 годзе спа-

нутыя ў аднолькавае, пад колер белых бяроз, адзенне, яны выдзяляліся сярод усіх балельшчыкаў.

Дружным «олі ол!» нарвежцы падтрымлівалі сваіх землякоў, якія, праўда, не дамагліся прызавых месцаў. Гэту няўдачу турысты з Нарвегіі ўспрынялі, як сапраўдныя джэнтльмены: сваіх не сталі папракаць, а прызёрам наладзілі авацыю, калі тыя ішлі на сустрэчу з журналістамі ў прэс-цэнтр.

Але вернемся да пачатку спаборніцтваў. Яны пачаліся індыўідуальнай гонкай жанчын на пятнаццаць кіламетраў. Якую тактыку выбралі трэнеры? Нашы сваіх мацнейшых біятлістак паставілі ў сярэдзіну стартуючых — Святлана Давыдава нумар 28-мы, Алена Галавіна — 31-шы... Трэнер жа з ФРГ Увэ Мюсінганг палічыў лепшым паставіць лідэра сваёй каманды Петру Шааф ледзь не апошняй (нумар 50-ты) у спісе кандыдатаў на перамогу. Такую тактыку выбраў і трэнер з Нарвегіі.

Чыя стратэгія лепшая? Хто мацнейшы? У савецкіх біятлістак галоўны козыр — хуткі бег. У Петры Шааф, нарвежскай і шведскай спартсменак — надзея на стральбу.

Барацьба была вельмі напружаная. Спачатку на табліцы спорткомплексу доўгі час першы радок займае Алена Бацэвіч — 54 минуты 40,8 секунды (СССР). Потым выдатна фінішуе яе сяброўка га камандзе Святлана Давыдава — 51 мінута 53,4 секунды. Але яе ніхто не спыняеца віншаваць з перамогай: два промахі ў стральбе могуць дорага абысціся. Як напружаны нервы! Бачна, што Святлана вельмі хвалюецца. Вось, нарэшце, прыходзіць паведамленне з трасы, што галоўныя саперніцы значна ўступаюць па часе. Так, фінішуюць усе мацнейшыя. Можна падвесці вынікі. Першай чэмпіёнкай стала Святлана Давыдава! Сярэбраная ўзнагарода яшчэ ў адной савецкай спартсменкі — Алены Галавіной. І трэцяе месца дасталася Петры Шааф. Заходнегерманская спартсменка не хавае сваёй радасці:

— У сёлетнім сезоне я не паказвала на спаборніцтвах добрых вынікаў. І тут, у Раўбічах, не разлічвала на прызае месца. Прыемна, што такім шчаслівым для мяне аказаўся беларускі спорткомплекс.

Найбольшую колькасць пытанняў, вядома, журналісты адрасавалі чэмпіёнцы. Удалося пагутарыць са Святланай Давыдай і мне. Вось што яна расказала:

— Нарадзілася я на Урале. Спачатку займалася бегам на лыжах. Адночы прыйшло жаданне пакінуць спорт. І тут мне трапіліся добры чалавек, мой першы трэнер Генадзь Вепраў. Ён парэкамендаваў мне «крышачку пастраляць». Паспра-

бавала — атрымалася. Хаця, лічу, ды і вы самі бачыце, што ў стральбе не заўжды ўсё атрымліваецца. Каб сёння не дапусціла промахаў мая сяброўка і зямлячка Алена Галавіна, не быць мне чэмпіёнкай. Магчыма, вельмі хвалювалася... Што датычыцца галоўных саперніц, то яны вось перад вамі: Алена, Петра, Крысціансан з Нарвегіі, Красцева з Балгарыі...

Ведаючы, колькі працы прыйшлося ўкладзіць, каб стварыць (іншага слова і не падбраць!) трасу, не мог не пацікавіцца ў прызёраў іх думкай аб пракладзенай лыжні. Адказы былі кароткімі.

Святлана ДАВЫДАВА:

— Траса вельмі складаная. Такія ёсць у Фінляндыі ці можа яшчэ ў Нарвегіі. Але падрыхтавана выдатна для такога надвор'я.

Алена ГАЛАВІНА:

— Раўбічы для мяне шчаслівыя. Я больш разлічвала на сябе. Навошта гаварыць нешта кепскае пра трасу, калі ў самой не ўсё атрымалася.

Петра ШААФ:

— Якія могуць быць прэтэнзіі да трасы ў чалавека, які заняў прызавое месца!

...Не дарэмна Святлана Давыдава, хоць і стала чэмпіёнкай, ушпала сябе за стральбу. Усяго адзін промах дапусціў Юрый Кашкароў у гонцы на дваццаць кіламетраў, якая адбылася адразу пасля спаборніцтваў жанчын, а гэта каштавала яму медалю.

Праўда, тут поспех савецкіх спартсменаў над сапернікамі аказаўся больш чым пераканаўчым. Не будзем падрабязна разбіраць перытэты барацьбы на гэтай дыстанцыі, скажам толькі, што яны заваявалі чатыры першыя месцы ў такім парадку: 1. Валерый Мядзведцаў. 2. Сяргей Чэпікаў. 3. Анатолій Ждановіч. 4. Юрый Кашкароў. Такого трыумфу савецкіх спартсменаў яшчэ не ведалі.

А прадстаўнікі Беларусі? Яны ў першы дзень не стартавалі. Як паведаміў галоўны трэнер СССР Аляксандр Прывалаў, Сяргей Булыгін і Святлана Парамыгіна павінны былі выступіць у наступныя дні.

На жаль, не выступілі. Бо так добра арганізаванае свята спорту сапсавала надвор'е. Рэзкае пацяпленне, да плюс дзесяці градусаў, сонца ператварылі трасу ў месіва. І таму УІПМБ, які цяпер узначальвае масквіч Ігар Новікаў, і капітаны каманд прынялі рашэнне завяршыць чэмпіянат у Фінляндыі 8—11 сакавіка ў час правядзення чарговага этапу Кубка свету.

Яўген ТУРАЙКЕВІЧ.

НА ЗДЫМКУ: прызёры першыняства свету па біятлону ў Раўбічах у гонцы на дыстанцыі 15 кіламетраў сярод жанчын.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.